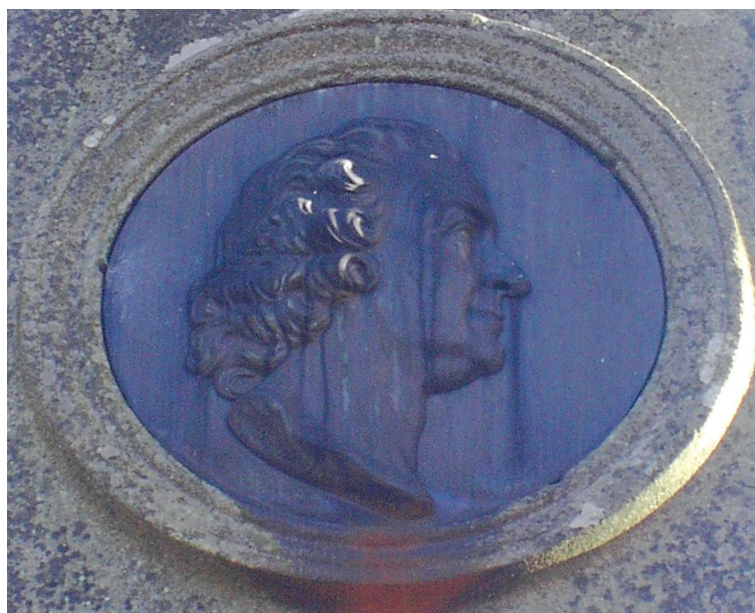

ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING
ETAPP 2

Råshult Södregård

RAÄ 86
Råshult Södregård 2:1
Stenbrohult socken
Älmhults kommun
Kronobergs län
Småland

Martin Hansson
Alexandra Nylén

Smålands museum
Rapport 2005:15

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING
ETAPP 2

Råshult Södregård

RAÄ 86
Råshult Södregård 2:1
Stenbrohult socken
Älmhults kommun
Kronobergs län
Småland

Martin Hansson
Alexandra Nylén

Smålands museum
Rapport 2005:15

© 2004 SMÅLANDS MUSEUM
VÄXJÖ 2004
ISSN1403-2902
PRODUKTION OCH DISTRIBUTION:
Smålands museum, Box 102, 351 04 Växjö
ALLMÄNT KARTMATERIAL: Medgivande 507-98-29

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
INLEDNING	2
BAKGRUND	2
MÅLSÄTTNING FÖR STEG 2	5
METOD	6
UNDERSÖKNINGSRESULTAT	7
Hus 1/ "Nils Linneaus sätesstuga"	9
Hus 2/ Fähuslänga	9
Hus 3a och 3b/ Loge	11
Hus 4/ Stall/fähus	12
Hus 5/ Bykhus/Drängstuga	15
Osäkra byggnader	16
Brunnar	18
Vägar	20
Odlingslämningar	22
Stenlagd gårdsplan	22
Fynd	23
ANALYSER	24
Makrofossilanalys	24
C14-analys	24
ARKEOLOGISKA BELÄGG FÖR SALPETERSJUDERI	25
GÅRDSTOMTENS UTVECKLING OCH RUMSLIGA ORGANISATION - ETT REKONSTRUKTIONSFÖRSLAG	26
Medeltid	26
Kring 1750	26
Kring 1800	29
1841	30
Kring 1900	30
SLUTSATSER	33
UTVÄRDERING	34
FORTSATT ARBETE	35
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	36
REFERENSER	36
BILAGOR	38

SAMMANFATTNING

Under två veckor i oktober månad 2004 genomförde Smålands museum på uppdrag av Länsstyrelsen i Kronobergs län en arkeologisk förundersökning steg II på Råshult Södregård i Stenbrohult socken, Carl von Linnés födelseplats. Den aktuella förundersökningen hade föregåtts av ett tidigare steg I då inledande prospekteringar av gårdstomten gjorts (Åstrand 2004). Nu genomfördes en undersökning i form av en rutgrävning där provrutorna fördelades på gårdstomten öster och söder om de s.k. Linnéstugan. I slutet av undersökningen drogs även två schakt med en mindre grävmaskin. Rutorna och schakten lades ut över gårdstomten för fånga upp så många bebyggelse lämningar, gårdsplaner och odlingsytor som möjligt. Sammanlagt grävdes 30 stycken rutor (1 x 1 m stora). I nästan samtliga rutor påträffades olika bebyggelse lämningar i form av stenläggningar, syllstensrader, vägbeläggningar och odlingsytor. Dessutom framkom en äldre stensatt källa. De påträffade lämningarna härrörde huvudsakligen från 1700- och 1800-talen och det är tydligt att det under mark på Råshult finns välbevarade lämningar från gårdens tidigare skeden. Några spår efter faser äldre än 1700 kunde dock inte påvisas. Ett förhållandevis stort fyndmaterial i form av keramik, glas och järnföremål framkom.

Utifrån undersökningsresultaten i kombination med de prospekteringar som genomfördes i steg I, de syneprotokoll som finns bevarade samt laga skifteskartan från 1841 presenteras i rapporten ett förslag till rekonstruktion av gårdens utseende vid skilda tider. Det kan fastslås att det skedde genomgripande förändringar på gården under 1700- och 1800-talen. Råshult framstår som en dynamisk miljö där hus byggs upp, förändras, flyttas och försvinner. Den gårdsstruktur som framträder på 1841 års karta är helt annorlunda jämfört med den gård som fanns hundra år tidigare. Då var Råshult Södregård en betydligt mer kompakt gård koncentrerad runt en mindre gårdsplan. Under tidigt 1800-tal sker stora förändringar och gårdsplanen blir betydligt större. Det sker närmast en tredubbling av dess yta. Dessa förändringar kan sannolikt både kopplas till den agrara expansionen under 1800-talet och till allmänna sociala och kulturella förändringar i samhället. Det påvisade genomgripande förändringarna av gårdstomtens utseende gör att man kan fråga vilka andra förändringar som skedde i det omgivande odlingslandskapet vid samma tid. I arbetet med att rekonstruera 1700-talets landskap i Råshult har 1841 års karta använts som underlag. Även om denna sannolikt avspeglar stora delar av 1700-talets landskap har den genomförda undersökningen visat att kartan när det gäller en del avgörande detaljer har vissa brister för detta syfte.

INLEDNING

Denna rapport behandlar det andra steget av en förundersökning av gårdstomten vid Råshult Södregård i Stenbrohult socken, Älmhults kommun (RAÄ 86). Arbetet utfördes av Smålands museum under oktober månad 2004 och skedde på uppdrag av Länsstyrelsen i Kronobergs län som också bekostat insatserna. Den arkeologiska förundersökningen inleddes med en första etapp under sommaren 2004. Då genomfördes en förberedande prospektering i form av en geofysisk undersökning, en fosfatkartering samt en digital rektifiering av 1841 års laga skifteskarta över Råshult i syfte att få kunskap om vilka lämningar som kunde förväntas på platsen vid en kommande undersökning. Avsikten var också att få en bättre bild av vilka metoder som kunde lämpa sig vid eventuella kommande arkeologiska undersökningar. Dessutom knöts trädgårdsarkeologisk kompetens till projektet. För närmare beskrivning av förundersökningens steg I och dess resultat hänvisas till rapporten (Åstrand 2004).

Resultatet av förundersökningens steg I visade att man med fortsatta arkeologiska undersökningar i form av grävning av provrutor och mindre schakt skulle kunna få ökad kunskap om grundläggande frågor rörande gårdstomtens rumsliga organisation i äldre tid.

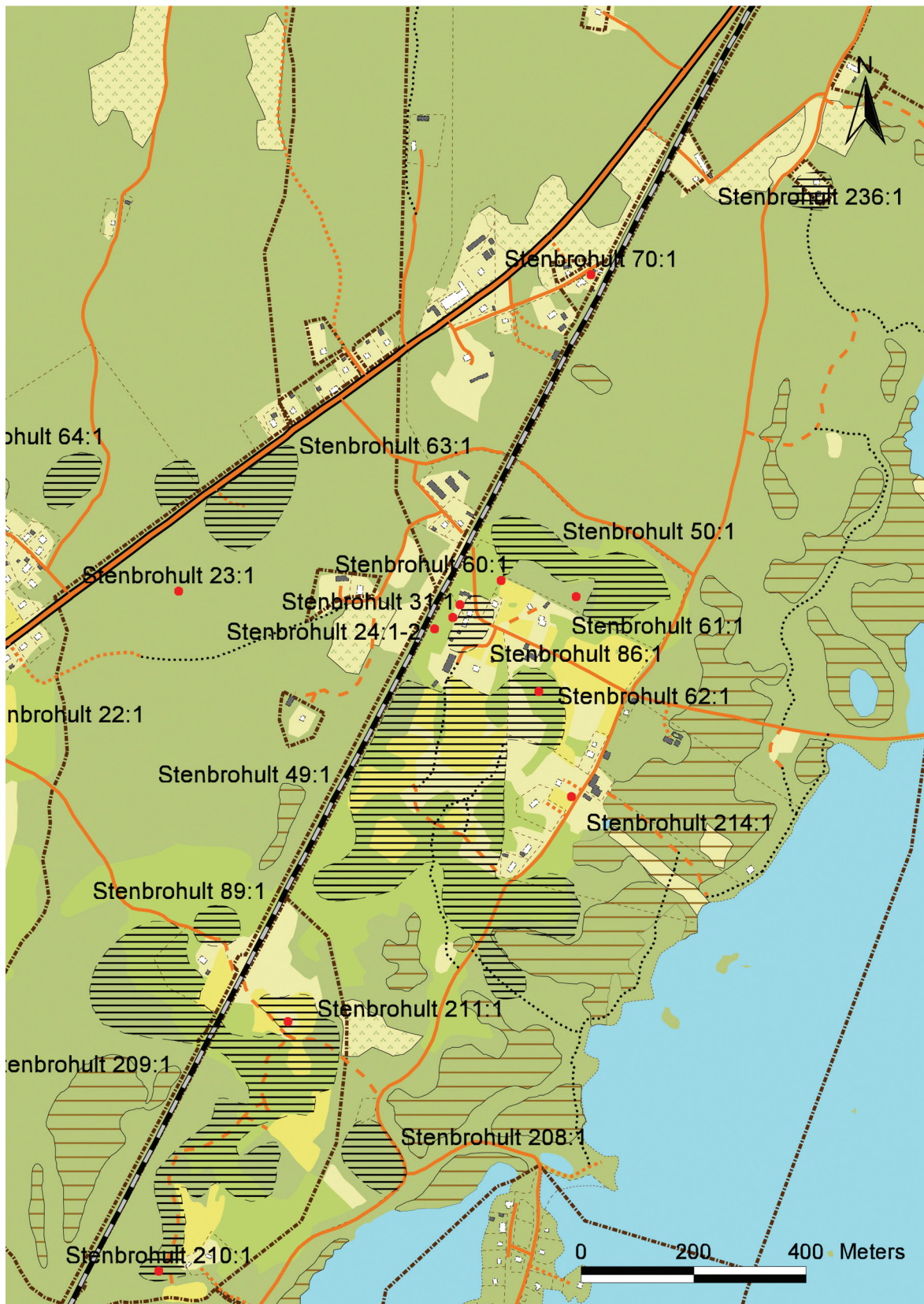
BAKGRUND

Råshult Södregård var den plats där Carl Linné föddes 1707 och där han bodde under sitt första levnadsår. Familjen flyttade därefter till Stenbrohults prästgård intill kyrkan i Stenbrohult. Råshult Södregård utgör i dagsläget länets enda kulturresevat. Skötseln utförs av en arrendator efter en skötselplan som tagits fram av Länsstyrelsen. Fastigheten ägs av Stiftelsen Linnés Råshult. Inför 300-årsjubileet av Linnés födelse år 2007 är en rad insatser planerade kring Råshult. Bland dessa ingår de arkeologiska insatserna på platsen. För en mer utförlig redogörelse kring projektets bakgrund hänvisas till projektbeskrivningen "Människa, gård och landskap" samt till rapporten från steg 1 (Åstrand 2004).

Råshult ligger i Stenbrohult socken i Älmhults kommun. Gårdarna ligger på västra sidan av en mindre nord-sydlig höjdrygg. Avståndet till kyrkan i Stenbrohult är omkring en kilometer. Stenbrohult ligger i den sydvästra delen av Allbo härad i Varend, en trakt förhållandevis rik på fornlämningar. Av fornlämningsbeståndet i Stenbrohult socken att döma förefaller området ha koloniserats under stenåldern. Hällkistor från yngre stenålder och rösen från bronsåldern förekommer, ofta i höjdlägen i landskapet. Även enstaka gravar av typen stensättning kan ses som lämningar efter den yngre bronsålderns och äldre järnålderns befolkning. Däremot förefaller Stenbrohult utifrån den låga förekomsten av gravfält från yngre järnålder ha varit relativt glest befolkat under denna period. Ett mindre gravfält strax sydost om kyrkan i Stenbrohult kan möjligen tillhöra denna period (RAÄ 20). Att Stenbrohult varit bebott i äldre tid vittnar också de många och stora områdena med fossil åkermark som påträffats i socknen om. Dessa kan både vara från brons- och järnålder och/eller medeltid. Frånvaron av fornlämningar från yngre järnålder samt ortnamnsskicket, med många ortnamn som slutar på exempelvis -hult, -lycke, -fälle, -torp tyder på att Stenbrohult, precis som övriga delar av södra Allbo "återkoloniserades" under tidig medeltid, efter att ha varit relativt glest befolkat under andra halvan av järnåldern.

I anslutning till Råshult finns ett antal fornlämningar registrerade. Förutom olika minnesmärken över Linné och två kungabesök på platsen (RAÄ 24:1-2, 31) finns även en älvkvarnsförekomst (RAÄ 60), två osäkra gravrösen (RAÄ 23, 61), en stensättning (RAÄ 62) och en väghållningssten (RAÄ 214) i närheten av Råshult. Dessutom är åker- och ängsmarken på Råshult Södregård registrerad som fossil åkermark (RAÄ 49). Ytterligare ett område med fossil åkermark finns på höjden norr om Råshult Norregård (RAÄ 50). Andra områden med fossil åkermark finns söder och väster om Råshult.

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan med fornlämningar kring Råshult. Undersökningsområdet markerat med en blå kvadrat.

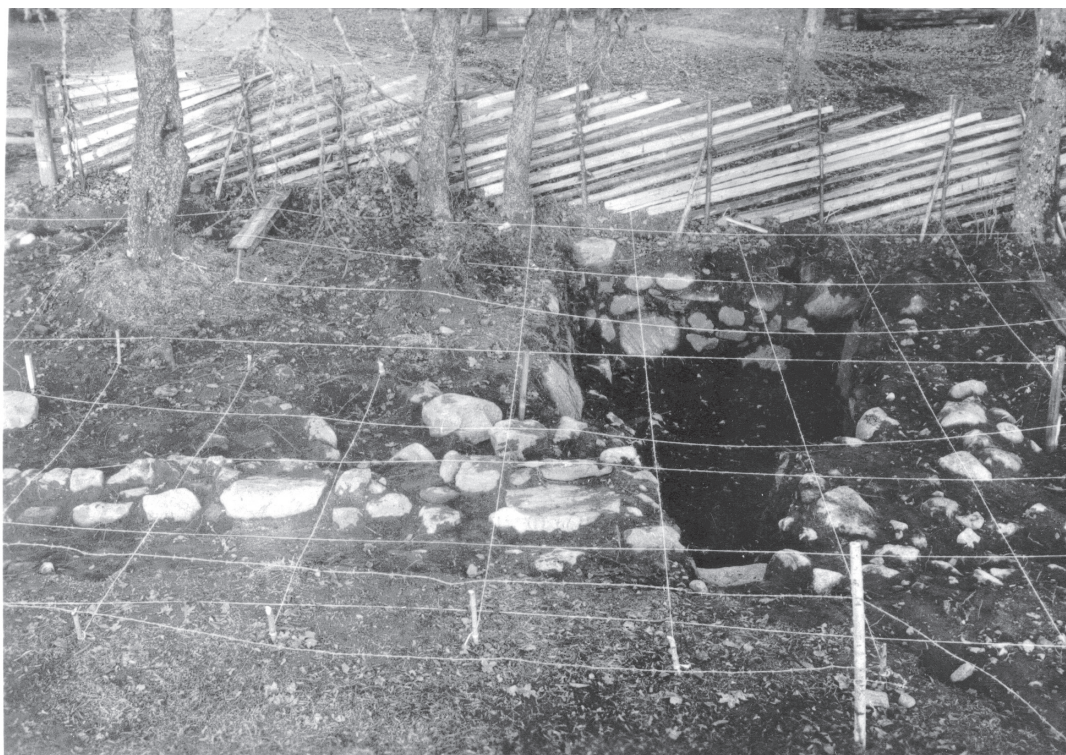
Gårdstomten för Råshult Södre- och Norregård är också fornlämning (RAÄ 86).

De kända fornlämningarna i Råshult visar att området var bebott under bronsålder och/eller äldre järnålder, varefter platsen sannolikt övergavs innan den åter koloniserades under medeltiden.

När det gäller Råshults äldsta historia är inte mycket känt i det skriftliga källmaterialet. Råshult nämns första gången i Gustav Vasas jordebok år 1545. Redan då fanns här två gårdar, varav en tillhörde Växjö domkyrka medan den andra var en skattegård (Larsson 1979-81:197). Sannolikt var det den förra som var Södregård, som alltså redan nu hade en kyrklig ägare. Hypotetiskt kan man anta att en ensamgård etablerades någon gång under tidig medeltid i Råshult, vilken sedan kom att delas genom hemmansklyvning under medeltidens lopp.

Att bebyggelse etablerades i Råshult under tidig medeltid visar de pollenanalyser som gjorts i Råshult och Djäkabygd (Lindbladh 1995, Lindbladh & Nilsson 1999). Av pollenanalyserna att döma blir människans påverkan på naturen och landskapet tydlig på Råshults inägomark efter år 1000. Andelen pollen från örter, gräs och ris ökar samtidigt som pollen från sädeslag och örter och gräs som trivs bland säd blir allt vanligare. Det är tydligt att odling och röjning av skog startar i Råshult i tidig medeltid, vilket säkerligen innebär att en gård samtidigt etableras här. En av målsättningarna med föreliggande undersökning var också att se om några spår efter denna medeltida bebyggelse kunde finnas på nuvarande gårdstomt (se vidare nedan).

Två äldre undersökningar av arkeologisk karaktär har ägt rum på Råshult Södregård. Båda var inriktade på att lokalisera den byggnad där Carl von Linné skulle ha fötts. Den första undersökningen utfördes på initiativ av Emil Lindell på 1920-talet. Vid utgrävningen 1921 blottlade man grundstenar på platsen för den äldre sätesstugan. Denna låg i öst-västlig riktning innanför gårdsgården mot Norregård. Enligt Lindell var det denna stuga som Linnés far lät bygga 1706. Någon egentlig dokumentation om grävningarna finns inte annat än som en kort redogörelse i en artikel från 1922. (I samband med detta projekt har arkivet på Smålands museum gåtts igenom, men något material

Figur 2. Foto från utgrävningarna 1921-1922. På bilden syns den äldre Linnéstugan med grundstenar och källare blottlagda. Foto mot norr.

från Lindells grävning har inte påträffats. Någon genomgång av Antikvarisk-Topografiska Arkivet i Stockholm har inte varit möjlig, eftersom detta varit stängt för ombyggnad under den tid projektet pågått.) Under den översta decimetern jord påträffade man, förutom grundstenar och en igensatt källare, även ett brandlager. Med utgångspunkt från detta och från de syneprotokoll över gården som finns, drogs slutsatsen att den stuga Nils Linneaus lät bygga brann ner senast år 1730. Därefter ersattes den med ett nytt hus som uppfördes år 1731 (Lindell 1922). Mellan åren 1931 och 1933 pågick diverse restaureringsarbeten i Råshult under ledning av Paul Boberg. Han företog även en arkeologisk undersökning i vilken man bland annat än en gång blottlade delar av den äldre sätesstugan (ATA dnr 4771, 1943). Båda dess undersökningar drog slutsatsen att den stuga där Linné föddes låg öster om nuvarande Linnéstugan, men att inget förutom grundstenarna finns kvar efter stugan (se hus 1 nedan).

Idag är Råshult kulturresevat där syftet är att lyfta fram och visa ett ålderdomligt odlingslandskap för besökaren. Genom kopplingen till Linné ligger fokus på att levandegöra 1700-talets odlingslandskap. När besökaren kommer till Råshult möts man av en med stenmur och gårdsgård inhägnad gräsbevuxen gårdsplan runt den s. k. Linnéstugan. Idag ger platsen snarast mer intryck av att vara en hembygdsgård än ett kaplansboställe. Vid Linnéstugans södra gavel har en örtagård anlagts. Söder om denna finns ett sädesmagasin, uppfört 1866. På gräsplanen framför Linnéstugan finns en äldre brunn med träöverbyggnad. Ytterligare en brunn finns en bit söder om denna. I den östra delen av gårdstomten finns trädgårdsplanteringar omgivna av gräsmatta, medan tomtens södra del hyser en del träd och buskar. Här ligger även den yngre brunnen och i denna del av tomten är ett flertal husgrunder synliga i markytan. I söder avgränsas gårdstomten mot arrendatorbostaden och dess ekonomibyggnader av en gårdsgård. Sydost om gårdstomten har en kålgård rekonstruerats och om man fortsätter förbi den stora ladugården söderut når man det ålderdomliga odlingslandskapet med dess olika kultur- och naturvärden.

På Råshults Norregård omedelbart norr om Södregård har hembygdsföreningen Linné sin hembygdsgård med tillhörande servering. Råshult har länge uppmärksammat som Linnés födelseplats vilket föranlett att ett flertal monument anlagts. Det äldsta av dessa anlades redan på 1820-talet av den dåvarande komministern i Råshult, P M Långh. Det kanske förnämsta är den höga obeliskan som står i slutningen ner mot järnvägen väster om Linnéstugan. Detta monument invigdes 1866 då 2000 personer vara närvarande (Johansson 2000).

MÅLSÄTTNING FÖR STEG 2

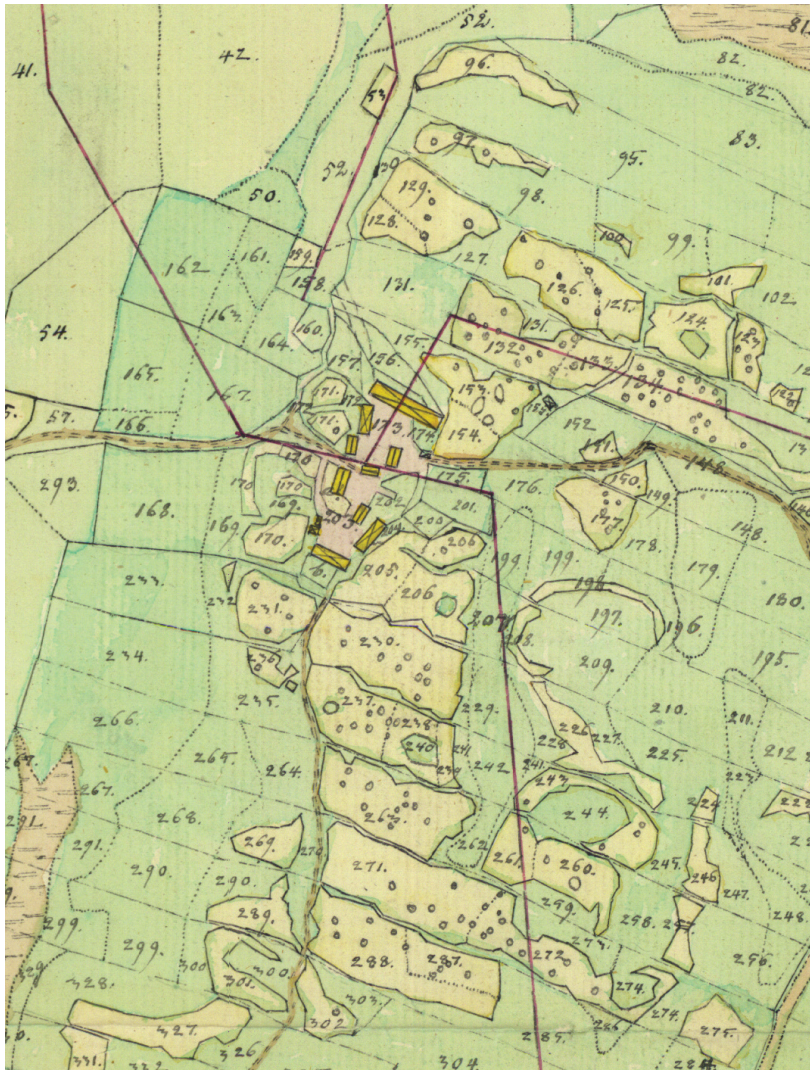
Det arkeologiska arbetet har varit inriktat på att genom en selektiv provgrävning få fram grundläggande kunskaper kring gårdstomtens struktur och utveckling. Undersökningen skulle således fungera som en förundersökning och ge de bakgrundskunskaper som behövs för mer specifika frågeställningar i ett eventuellt fortsatt arkeologiskt arbete. Målsättningen med förundersökningens steg 2 var enligt undersökningsplanen att:

- bedöma omfattning och bevarandegrad hos kulturlager och byggnadslämningar
- få överblick över gårdstomtens struktur
- få inblick i gårdens äldre skeden, även före år 1700
- jämföra de arkeologiska resultaten med det kända kart- och arkivmaterialet
- ta reda på vilka arkeologiska sammanhang som är mest givande och som kan ge kunskap för specifika frågeställningar kring vegetation, bebyggelse, hustyper eller liknande

METOD

Undersökningen utfördes under andra halvan av oktober 2004. Undersökningsområdet begränsades huvudsakligen till den inhägnade gårdstomten runt Linnéstugan. I söder berördes även området mellan Linnéstugans gårdesgård och den nuvarande ladugården. Inledningsvis grävdes ett antal provrutor fördelade över ovannämnda yta. Storleken på rutorna var 1 x 1 m och dessa grävdes för hand. I flera fall lades rutor ut bredvid varandra vilket därigenom skapade större ytor. Av sammanlagt 30 meterstora rutor grävdes 10 stycken ner till steril jord. Övriga rutor grävdes till varierande djup, vanligen 0,1-0,2 m, då stenpackningar påträffades i flertalet rutor. Samtliga provrutor lades ut öster och söder om den nuvarande Linnéstugan. Norr och väster om stugan grävdes två mindre schakt för hand med främsta syfte att studera matjordslagrets tjocklek intill det befintliga huset. Mot slutet av undersökningen togs två schakt upp med hjälp av en mindre grävmaskin. Schakten rensades grovt för hand. Sedan undersökningen avslutats återfylldes alla schakt och provrutor.

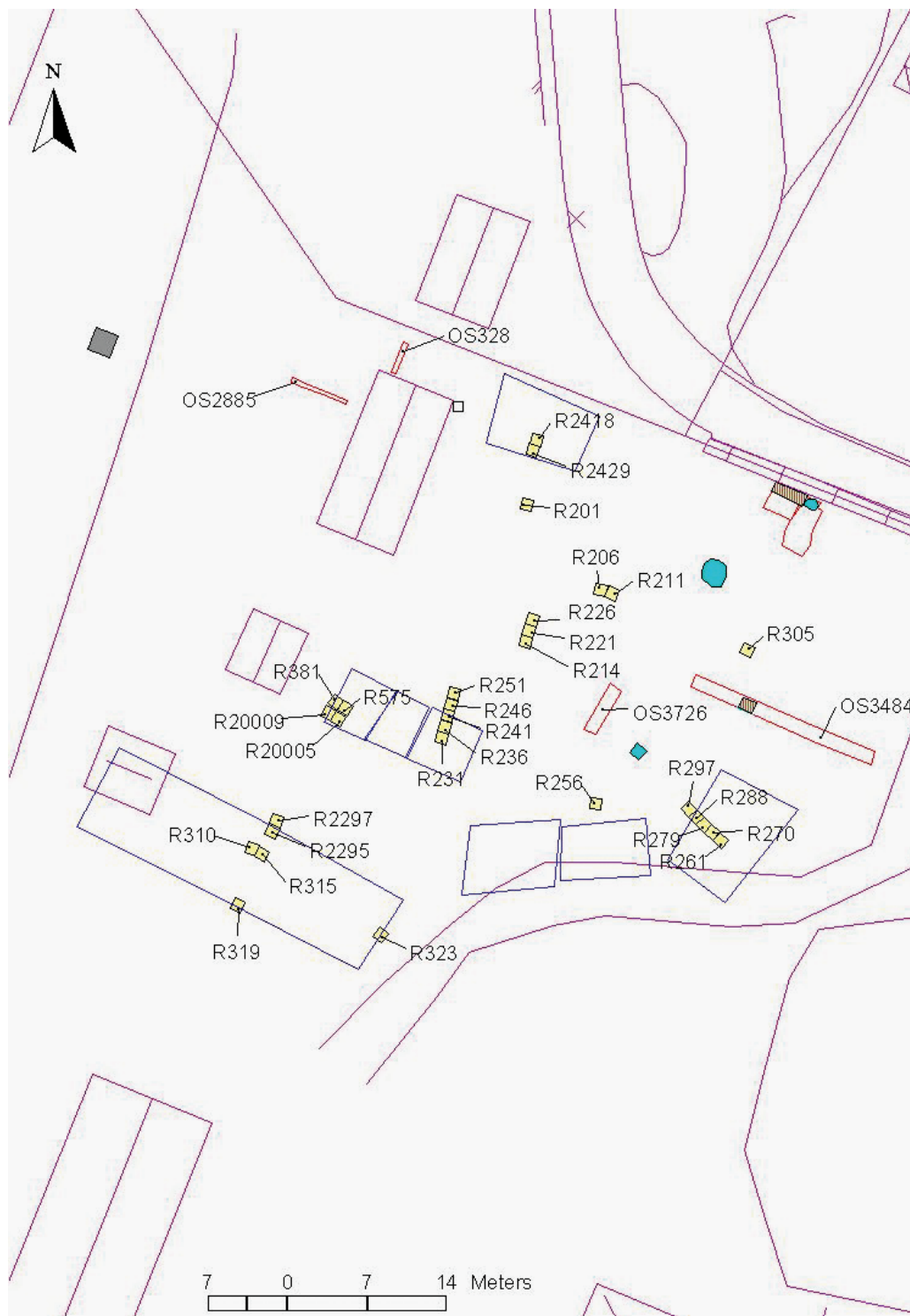
Schakt och rutor lades ut med tanke på att de skulle fånga upp såväl eventuella bebyggelselämningar, odlingsytor som gårdsplaner. De undersökta ytorna dokumenterades och mättes in med hjälp av dokumentationssystemet Intrasis. Alla lämningar fotograferades och vissa ritades för hand. Fältarbetet leddes av Martin Hansson med bistånd av Alexandra Nylén och Anders Kraft. Under ett par dagar deltog Inger Ernstsson som trädgårdsarkeologisk expert. Rapporten har sammanställts av Alexandra Nylén och Martin Hansson.

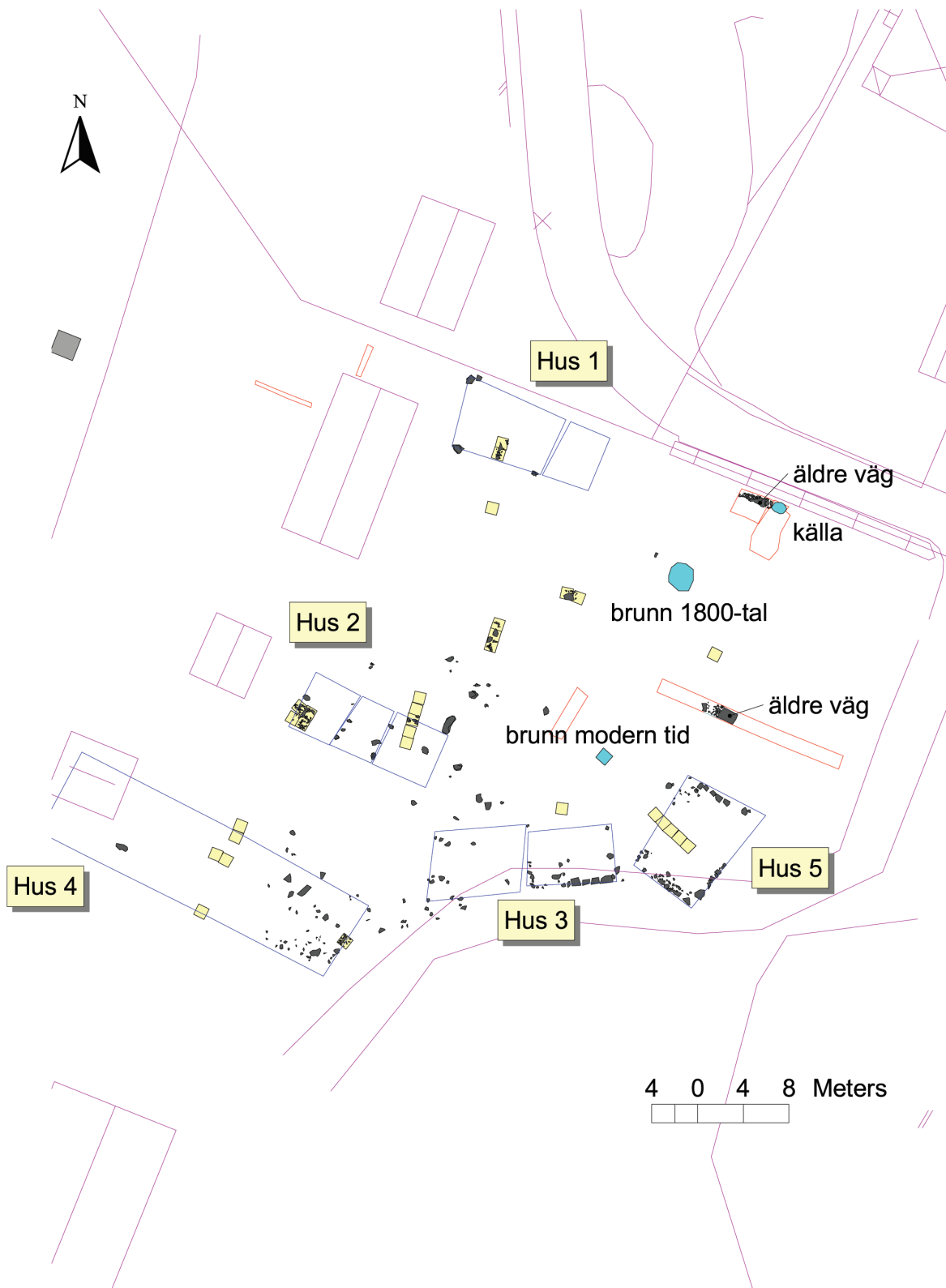
Figur 3. Utsnitt ur laga skifteskartan över Råshult från 1841. Fri skala.

UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Generellt sett visade sig gårdstomten innehålla välbevarade bebyggelse lämningar från framför allt 1700- och 1800-talet. Väster om den så kallade Linnéstugan tycktes jordmassorna vara mer omrörda vilket sannolikt berodde på markarbeten i samband med uppförandet av Linnémonumentet under 1860-talet. Inom de delar som däremot togs upp öster om Linnéstugan påträffades bland annat ett antal stenläggningar. Dessa utgjordes av ett stenlagt gårdstun, ett par fähusgolv från olika tidsperioder samt två äldre väglämningar. Vidare påträffades odlingslämningar samt syllstenar till husgrunder.

Figur 4. Karta över undersökningsområdet med rutor och schakt.

Figur 5. Rekonstruerade huslämningar, brunnar och väglämningar som nämns i texten.

Nedan följer en beskrivning av de olika typer av lämningar som påträffats. För att underlätta förståelsen av undersökningsresultatet följer direkt i avsnittet för varje byggnad eller lämning en tolkning av de påträffade lämningarna och en jämförelse med uppgifterna i det skriftliga källmaterialet. I rapportens diskussionsavsnitt presenteras sedan ett förslag till rekonstruktion av gårdstomtens utseende och rumsliga organisation under skilda tider.

Som tidigare nämnts påträffades någon typ av stenläggning eller annan konstruktion i näst intill samtliga undersökta rutor. Genom en jämförelse med beskrivningarna från de historiska källorna kan huslämningarna i de flesta fall knytas till 1700- och 1800-talets gårdsstruktur. Dessa dateringar överensstämmer även med det fyndmaterial som framkom. Några säkert daterade lämningar till tiden före 1700 har inte påträffats. Däremot finns en huslämning som sannolikt är av yngre datum, troligen från sekelskiftet 1800/1900-tal (hus 5). Lämningarnas bevarandegrad och synlighet i terrängen varierar över gårdstomten. Generellt kan dock sägas att lämningarna är förhållandevis välbevarade i området öster och söder om den nuvarande Linnéstugan.

I det följande redogörs för de lämningar av hus som har påträffats. Jämförelser har gjort med det material baserat på synprotokoll som sammanställts av Länsstyrelsen (Svensgård u.å). Husens inmätta mått baseras på en okulär besiktning. Dessutom har så kallad geokäpp använts för att sticka i marken och på så sätt försöka hitta grundstenar och stenar i syllstensrader. Husens mått är därmed inte exakta.

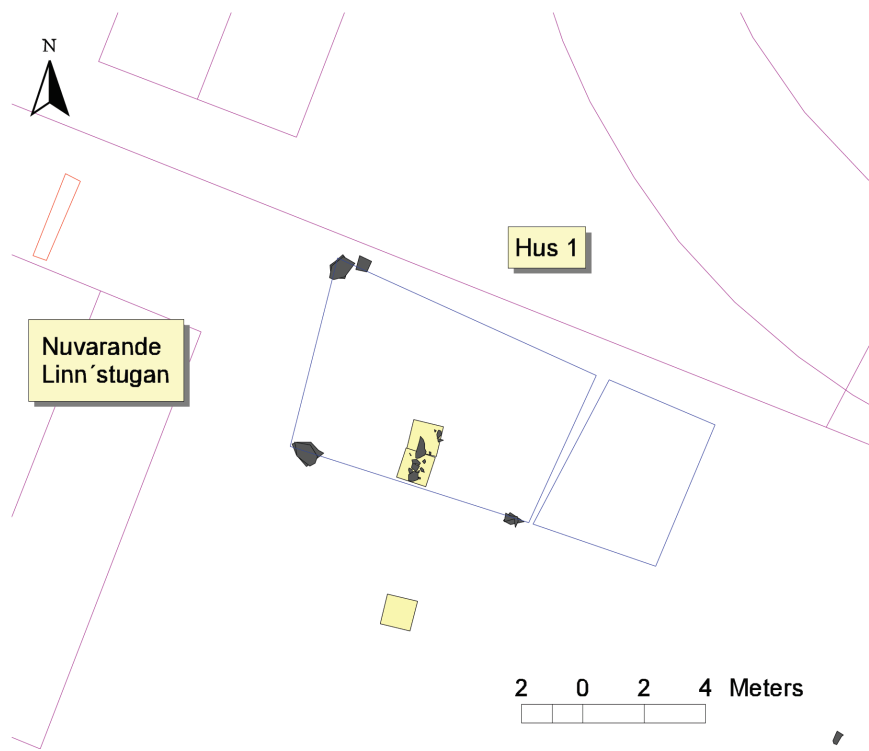
Hus 1/ "Nils Linneaus sätesstuga"

I huset upptogs två kvadratmeterstora rutor intill varandra (R2418 och R2429). Under grästorven fanns ett humöst, sandigt och kompakt jordlager. Lagret innehöll tegel, kol och en del recenta fynd. På 0,15 m djup påträffades i rutorna en stenrad i nord- sydlig riktning bestående av stenar i storlek 0,2-1,0 m. Rutorna grävdes ner till steril mark, ca 0,45-0,5 m dj.

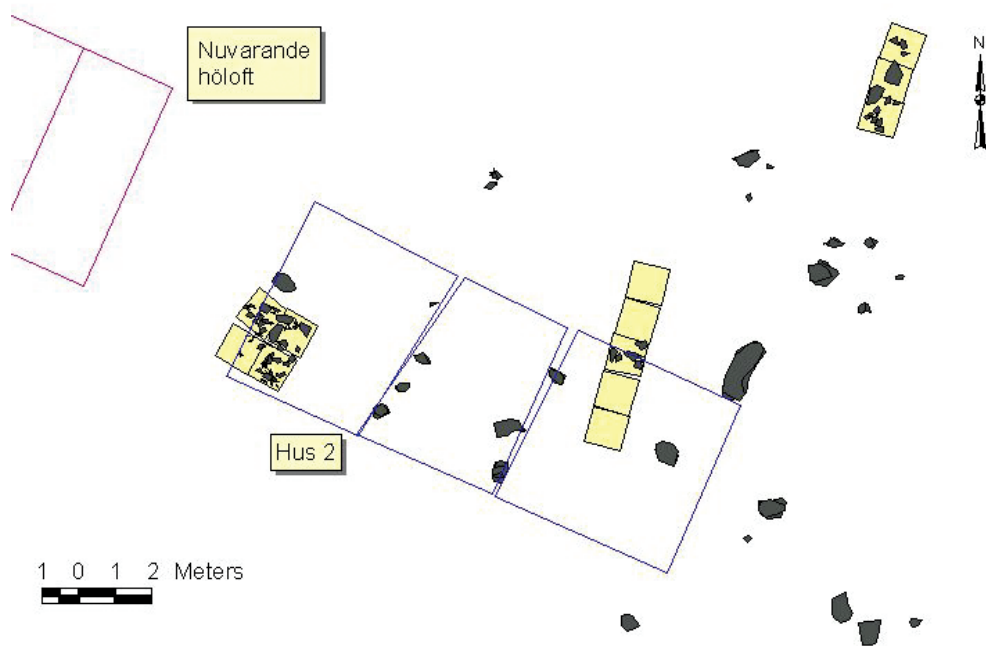
Hus 1 överensstämmer med läget för den "äldre Linnéstugan". Huset har som tidigare nämnts även varit föremål för tidigare arkeologiska undersökningar. I husets östra del syns en försänkning i marken vilken utgjort den källare som fanns i det ursprungliga huset men som fyllts igen. I husets mitt, i den norra långsidan, finns en svag förhöjning i marken vilken sannolikt utgjort ett spisröse. Det är dock oklart om spisröset tillhör husets äldsta fas. Husets förmodade utsträckning mättes in och visade en längd på ca 13 m och en bredd mellan 5,40 och 6,30 m. I synprotokoll från år 1841 är husets längd angiven till drygt 20 aln, d v s ca 12 meter. Synprotokollet från 1751 har i Länsstyrelsen sammanställning två alternativa tolkningar av husets utförande och längd, men om alla de rum som här omnämns ingick i en och samma byggnad, skulle denna vara ca 15 meter lång (se vidare nedan).

Hus 2/ Fähuslänga

Fem stycken metrerrutor lades ut på rad på det förhöjda partiet sydöst om den nuvarande Linnéstugan (R251, 246, 241, 236, 231). Under grästorven framkom stenläggningar i hela schaktet. I de bägge rutorna längst åt söder tolkades stenläggningen som ett fähusgolv. I rutorna norr om dessa kom en ca 1 m bred vall av något större stenar liggande i öst-västlig riktning vilken tolkades som en syllstensrad. I rutan längst norrut kom en stenläggning som inte var fullständigt bevarad men som tolkades som en möjlig stenlagd gårdsplan. Två av rutorna inom det förmodade fähusgolvet grävdes i botten. Undersökningen av dessa visade på en flerskiktad stenpackning med en tjocklek av ca 0,2 m (A2278). Några tydliga golv nivåer förutom den övre kunde inte urskiljas. Under stenpackningen kom ett lager av humös och lerig silt (G3742, G3738). Detta lager låg ovan den sterila moränen och kanten mellan lagret och sterilen var väldigt skarp och tydlig. Den skarpa kanten skiljer sig från vad som är vanligt mellan "naturligt" bildade lager, där övergången mellan olika lager är mer diffus och sker successivt. Den skarpa kanten är troligen ett resultat av en återfyllning av ett urschaktat område. Någon gång har fähusgolvet schaktats bort, ytan fyllts upp och ett nytt stensatt golv lagts. I det undre lagret (G3742) påträffades två skärvor fajans och en bit glas (F1000047, F1000048), vilket visar att omgrävningen av golvet sannolikt skett efter 1700. Omgrävningar av fähusgolv är kända från skriftliga källor och brukar kopplas samman med salpetersjuderi (se vidare nedan).

Figur 6. Hus 1 med förmodad utbredning inmätt efter synliga stenar i grästorven. Även stenar i grävda rutor har mätts in.

Figur 6. Hus 2 med förmodad utbredning inmätt efter synliga stenar i grästorv och grävda rutor.

På samma förhöjda partis västra del lades fyra meterrutor ut vilka bildade en 2 x 2 m stor yta (R575, 381, 2009 och 2005). Under grästorven påträffades stenläggning på ca 0,1-0,15 m djup i tre av rutorna. Väster om de grävda rutorna sluttar marken ner mot det nuvarande sädesmagasinet, byggt 1866. Eventuellt beror denna sluttningen på att marken delvis schaktats bort här, kanske i samband med att magasinet uppfördes.

Huslängans ungefärliga utbredning mättes in och hade en sammanlagd längd av ca 13 m och en bredd av ca 5 m. Utifrån de undersökta rutorna och troliga syllstenar som stack upp genom gräsmattan, kunde huset indelas i tre skilda delar. Delarna avskildes av stenar som kunde tolkas som syllstenar i mellanväggar. Längst i väster fanns ett rum ca 5 x 4,5 m stort (ca 22,5 m²), i mitten ett rum ca 5 x 3,5 m stort (ca 17,5 m²) och i öster ett rum ca 5 x 5 m stort (ca 25 m²). Husets totala storlek som den kunde rekonstrueras i markytan är därmed ca 65 m². Utifrån en jämförelse med Länsstyrelsen sammanställning av syneprotokollen är det troligt att lämningarna motsvarar delar av den långa med stall, portlider och fähus som funnits på platsen åtminstone under tiden 1748-1807. Enligt syneprotokollen varierar längans längd mellan ca 16- 20 m lång, medan dess bredd var ca 5 m. Idag framstår mittpartiet som svagt försänkt och ett flertal stenar är här synliga i ytan. Troligen utgör detta rester av det portlider som finns beskrivet i protokollet från år 1807. I så fall var lidret stenlagt i passagen genom huset. Antydningar till två hjulspår kunde anas i gräsmattan.

Figur 8. Rutor 251, 246, 241, 236 och 231 som grävdes i fähuslängan. Fähusgolvet stenläggning framträder under grästorven i den södra delen. Foto från norr.

Hus 3a och 3b/ Loge

Huslämningen mättes endast in utifrån synliga syllstensrader och stenar i marken. Några rutor grävdes inte i huset/husen. Inmätningen fördelar sig på två möjliga huskroppar, A 3476 och A 3472, som antingen är två separata byggnader eller visar på två olika faser av en och samma byggnad. De två delarna har olika karaktär där den östra är mer upphöjd och tydligare än den västra. En tolkning är att den östra delen utgör ett yngre hus/fas än den västra delen.

3a) Den östra delen (A 3476) är ca 8 x 6 m stor (48 m²). I den södra långsidan finns en ca 0,2 m hög syllstensrad bestående av 0,5-0,8 m stora stenar. Stenraden har en skarp linje i den sydöstra delen. Mot väster blir stenmaterialet något mindre och raden mer diffus. I övriga sidor av

byggnadslämningen syns enstaka stenar i marken. I sydvästra delen av byggnaden finns en 1,4 m stor stubbe och kring den finns gott om mindre stenar vilka eventuellt skulle kunna utgöra resterna av ett spisröse.

3b) Strax väster om A3476 finns A 3472 som är en ca 9 x 6 m stor huslämning (54 m²). Tolkningen av husets storlek baseras på enstaka synliga stenar i marken samt på en svagt upphöjd stenrad i den södra långsidan. Stenraden består av 0,2-0,4 m stora stenar.

Utifrån sammanställningen av syneprotokoll och laga skifteskartan skulle de inmätta lämningarna kunna motsvara den loge med två lador som finns nämnd både år 1807 och från laga skiftet 1841. Enligt protokollen var denna byggnad ca 11 x 5,5 m stor. Byggnaden var av skiftesverkstomme och belagd med halmtak. Logen beskrivs vara i gott skick år 1807 men dålig 1841. Trots detta står att den kan användas många år till. Av måttuppgifterna framgår att de synliga husgrunderna är betydligt större än byggnaden i syneprotokollet. Möjligen motsvarar bara en av husgrunderna, sannolikt den västra, som ger det äldsta intrycket, 1800-talets loge. Den östra delen är möjligen en yngre fas i logens historia eller ett betydligt yngre hus, möjligen det bykhus som boende i byn berättat om (se vidare nedan hus 5).

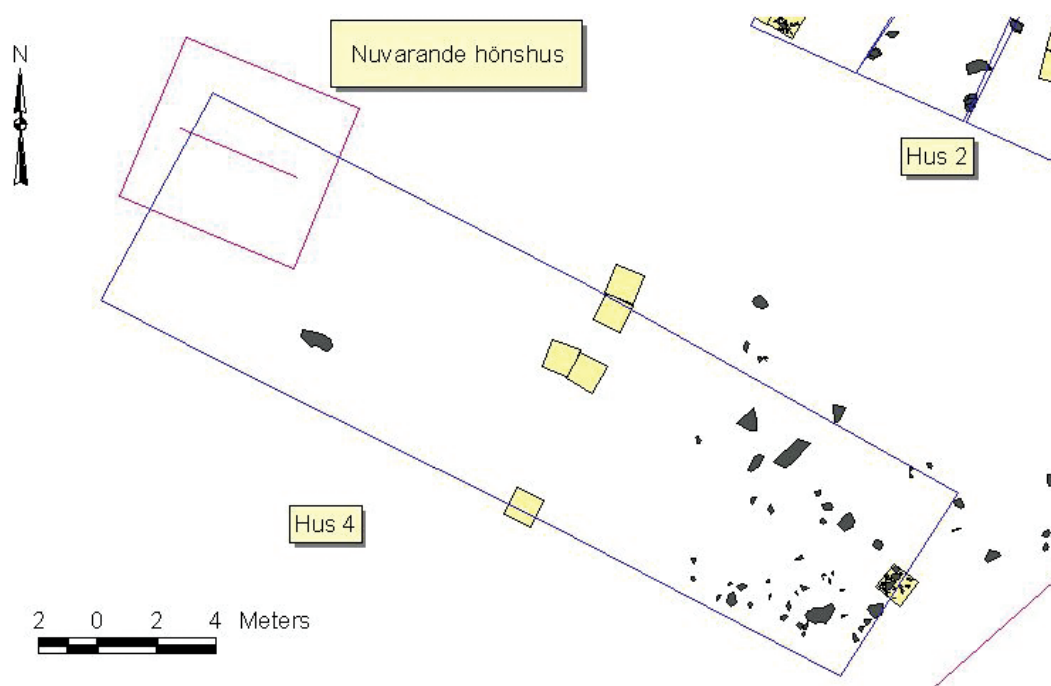
*Figur 9. Platsen för hus 3 a och 3b. I bildens högra kant syns det möjliga spisröset.
Foto mot öster.*

Hus 4/ Stall/fähus

I området söder om gärdesgården som avgränsar Linnéstugans tomt åt söder, mellan det nuvarande hönshuset i väster, nuvarande ladugården i söder och vägen till gården i öster, togs sex provrutor upp (R 2297, 2295, 310, 315, 323, 319) (se fig). I R 319 påträffades en stenläggning av 0,05-0,4 m stora stenar ca 0,1 m under grästorven. Stenläggningen bildade en tydlig gräns i öst-västlig riktning. Stenläggningen motsvarar läget för den avvikelse som noterades i den geofysiska prospekteringen i detta område (jfr Åstrand 2004 fig 2 och 3). Avvikelsen tolkades då som en eventuell väg eller stensatt gårdsplan eller golvyta. Utanför stenläggningen, också i öst-västlig riktning, löpte en försänkning i marken i form av ett grunt dike. Detta skulle kunna utgöra spåren efter en bortplockad

syllstensrad på husets södra sida. Stenpackningen som påträffades norr om diket skulle då vara ett stensatt fähusgolv inne i en byggnad. I R 323, som grävdes i anslutning till vägen i öster, påträffades en bevarad syllstensrad löpande i nord-sydlig riktning. Stenarna var här 0,2-0,4 m stora. Söder om rutan stack ytterligare syllstenar upp genom gräset. Även i rutorna 2297 och 2295 påträffades delar vad som skulle kunna vara rester av en syllstensrad bestående av intill 0,4 m stora stenar. Denna syllstensrad, som är något osäker, skulle då avgränsa husets norra långsida.

I de två rutorna som togs upp inne i huset framkom en stenläggning under grästorven (310, 315). Stenläggningen bestod av 0,1 - 0,4 m stora stenar och täckte i princip hela rutorna. Stenläggningen tolkas som ett fähusgolv. Enligt nuvarande brukaren Michael Michaëlson på Råshult Södregård är hela den aktuella ytan fylld av sten vilket exempelvis omöjliggör tjudrandet av Råshults bagge i detta område. Här är omöjligt att slå ner en påle i marken. Detta tyder på att större delen av byggnaden har haft ett stenlagt golv.

Figur 10. Rekonstruktion av utbredningen av hus 4 utifrån synlig grund, försäkringar i marken samt inmätta stenar i grästorv och grävda rutorna.

Utifrån spåren efter syllstensraderna och markens utseende, där stenläggningen kunde kännas och anas genom gräset, mättes husets förmodade utbredning in. Huset var ca 28 x 7,5 meter stort (ca 210 m²). Enligt den denna föreslagna rekonstruktion har byggnaden gått så långt västerut att den även legat där nuvarande hönshus är beläget. För denna tolkning talar den mycket kraftiga stengrund som hönshusets västra vägg vilar på, vilken verkar något överdimensionerad för ett hönshus. Denna stengrund går dessutom längre söderut än själva hönshuset, vilket tyder på att grunden är äldre än hönshuset. Grunden bildar här dessutom ett tydligt hörn. Hörnet passar bra ihop med en förlängning av det ovan nämnda diket för byggnadens bortbrutna södra syllstensrad. Sannolikt har den byggnad som undersökts därför även omfattat platsen för dagens hönshus, vars stengrund därför är av betydligt äldre datum än själva hönshuset.

Byggnaden bör motsvara det stall och fähus som uppfördes under åren 1807-1836 och som finns med på laga skifteskartan från 1841. Storleken på byggnaden som den rekonstruerats ovan stämmer dock inte med måttuppgifterna i de skriftliga källorna. Enligt syneprotokollet 1836 var byggnaden 19 aln lång och 9 ³/₄ aln bred samt 4 ¹/₂ aln hög. Därmed skulle huset ha varit ca 11,5 x 6 m stort (69 m²).

Figur 11. Översikt över ladugårdslängan med hönshuset i bakgrunden. Foto mot väster.

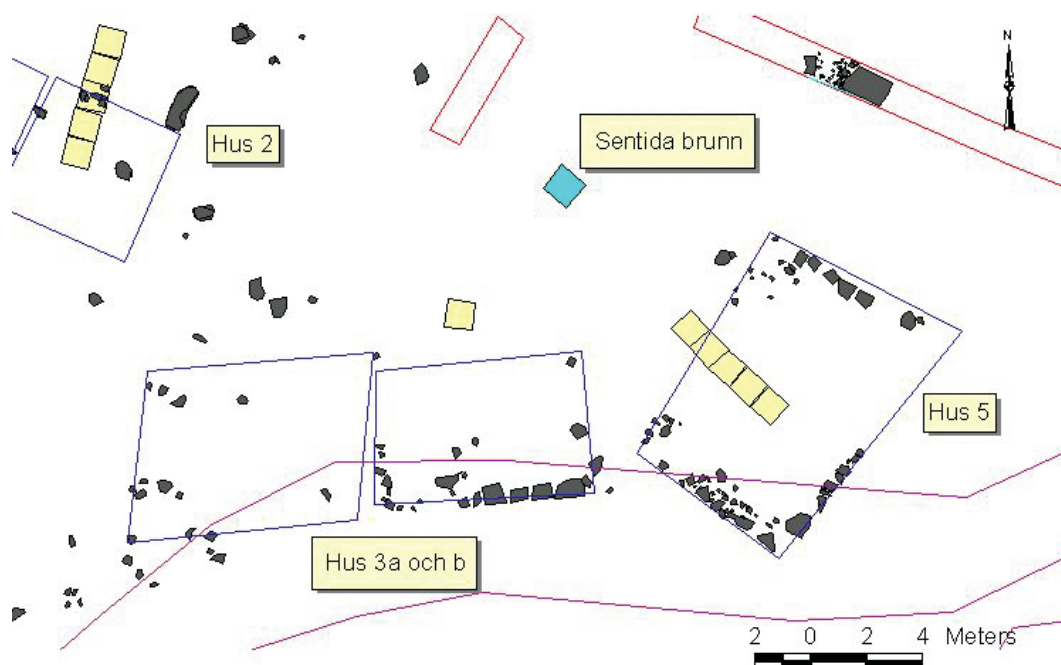

Figur 12. Den kraftiga stengrunden under det nuvarande hönshuset. Foto mot norr.

En jämförelse med husets storlek på laga skifteskartan från 1841 visar att byggnaden där var närmare 23 m lång och 7,5 m bred (172,5 m²). Av den digitala rektifiering av 1841 års karta som gjordes i steg I framgår dock att byggnaden inte överlappar läget för nuvarande höns hus. Dessa skillnader kan ha flera orsaker. Utsträckningen av byggnaden som den rekonstruerats ovan är naturligtvis hypotetisk och bygger på tolkningar av stenar i och under markytan. Det är långt ifrån säkert att dessa ingått i en och samma byggnad. Att det legat ett äldre och större hus under höns huset förefaller helt klart av stengrundens utformning att döma. Detta kan dock vara en äldre byggnad som inte hänger ihop med den byggnad som återfinns på 1841 års karta och som dessutom inte är nämnd i något syneprotokoll. Storleksskillnaderna mellan 1841 års karta och 1836 års syneprotokoll är mer besvärande. Möjligen har syneprotokollet bara tagit upp en del av fähuset, eller så har detta förlängts under åren fram till 1841. För att klargöra husets verkliga utsträckning och eventuella indelning i olika faser behöver ett betydligt större område undersökas. Detta fähus existerade sannolikt fram till dess att nuvarande ladugård byggdes 1872.

Hus 5/ Bykhus/Drängstuga

I gårdstomtens sydöstra del togs fem provrutor upp på rad, R 297, 288, 279, 270, 261 (se fig). Rutorna placerades inom och strax utanför en väl synlig husgrund, ca 9,5 x 6,5 m stor (ca 62 m²). Huslämningen har synliga syllstensrader i östra, norra och södra sidan bestående av 0,2-0,8 m stora stenar. Syllsten i den södra kortsidan är mellan 0,1-0,2 m hög och 0,7 m bred. I den östra långsidan är den mer utrasad och 0,35 m hög och intill 1,5 m bred. Husgrundens norra kortsida är kraftigt byggd och sammanfaller med den terrasskant som löper i nordväst-sydöstlig riktning över delar av gårdsplanen. Den västra långsidan syntes endast som en svag upphöjning i marken. Rutor placerades från denna del och in i huset. Vid rutgrävning påträffades en tydlig syllstensrad även i den västra delen av huset (R297). I grundens nordöstra hörn finns ett spisröse, ca 2,5 m i diameter och 0,5 m högt. Mitt i spisröset finns en tregrenad stubbe med ca 80-90 årsringar. I provrutorna som togs upp i huset framkom en stenläggning under grästorven. Fynden var av sentida karaktär, såsom tegel, betong och dräneringsrör av tegel.

Figur 13. Inmätta rekonstruktioner av hus 3a, hus 3b och hus 5 med synliga stenar samt grävda rutor.

Ingen av de byggnader som finns på laga skifteskartan motsvarar den husgrund som beskrivs ovan. Platsen uppvisar dessutom fynd som tyder på att husgrunden tillhör ett yngre datum. I Emil Lindells beskrivning av Råshult Södregård står att syneprotokollet från 1836 meddelar att drängstugan, som då stod på platsen för hus 1 var i dåligt skick och kostsam att elda. Vid nästa syneförrättning 1843 nämns ingen drängstuga. På 1841 års karta finns den dock fortfarande med och den bör därför ha rivits någon gång mellan åren 1841 och 1843. Lindell skriver vidare att den drängstuga som senare uppfördes i sin tur såldes och blev bortflyttad när den siste komministern flyttade till Stenbrohult (J.G. Berg år 1904). På en skiss över Södregård från 1921 upprättad av Lindell finns den aktuella husgrunden med (Lindell 1922). Enligt en muntlig uppgift från en boende i Råshult skulle det i hennes ungdom ha stått ett bykhus på platsen. Den kraftiga stubben på spisröset med sina 80 - 90 årsringar samt dess existens som husgrund på Lindells karta från 1921 gör det troligt att huset rivits i början av 1900-talet. En ritning över Råshult som upprättades av Mandelgren 1877 visade att en drängstuga låg i den sydöstra delen av tomten, sannolikt det identifierade hus 5. Ett alternativ är att denna sentida drängstuga låg på platsen för hus 3a, eller att det var hus 3a som var det ovannämnda sentida bykhuset.

*Figur 14. Grävda rutorna i hus 5. Spisröset i husets nordöstra del syns i bakgrunden.
Foto mot nordöst.*

Osäkra byggnader

I ytterligare några rutorna framkom stenläggningar under grästorven. Utifrån sammanställningen av syneprotokollen kan dessa dock inte med säkerhet knytas till några bestämbara byggnader.

Rutorna 214, 221 och 226 lades ut på rad på gräsplanen öster om dagens örtagård. I ruta 226, som låg längst norrut av de tre, påträffades förutom en stenpackning en fläck ljus lera ca 0,5 x 0,35 m stor. När rutorna grävdes i botten visade sig leran ligga i en skreva av ett större jordfast block. På ytterligare några ställen inom dessa rutorna påträffades fläckar av lera. Det är oklart om dessa utgör en naturlig del av jordmånen på platsen eller om leran i vissa fall kan vara påförd. Stenpackningen i de tre rutorna är sannolikt lämningar efter en byggnad. Det är dock oklart vilken.

Figur 15. Stenpackningen i ruta 206 och 211. Foto mot norr.

*Figur 16. Stenpackningen i ruta 226, 221 och 214.
Foto mot norr.*

Enligt den rekonstruktion av gården som Länsstyrelsen upprättat utifrån syneprotokollen låg 1751 en loge och 1807 och 1841 en bod med dubbel botten ungefärligen på den plats där rutorna grävdes. Möjligen kan de lämningar som påträffades tillhöra någon av dessa byggnader, men detta är svårt att avgöra utifrån det lilla schaktet.

Rutorna 206 och 211 grävdes en bit nordost om ovannämnda rutor, på gräsplanen öster om Linnéstugan. Här framkom en stenpackning i schaktets mitt. Intill ett större stenblock låg en stenpackning med sten i storlek 0,1-0,2 m. I stenpackningen påträffades ett stenskott stolphål, ca 0,25 m i diameter (A2402). Då den ena rutan, R 211, grävdes i botten visade sig stenpackningen vara ca 0,25 m djup varefter steril rödbrun siltig sand tog vid. Det går inte att med säkerhet säga om stenpackningen och stolphålet ingått i någon huskonstruktion. Möjligen kan även dessa lämningar ha ingått i någon av ovannämnda byggnader.

Brunnar

På gårdstomten finns två brunnar som fortfarande kan ses. Den äldre av dessa (AB 2435) ligger en bit öster om Linnéstugan och är idag överbyggd med ett träkar. Brunnen finns med på kartan från 1841 och på den stenplatta som omger brunnskaret i markytan finns en inskription, ”P M Lång 1822”. Lång var komminister på Råshult i början av 1800-talet och den som skapade de första Linnéminnena på platsen. Om inskriptionen ska tolkas som att Lång lät gräva den aktuella brunnen, eller bara sätta om den är dock oklart. Längre söderut på gårdstomten, nära den sentida drängstugan, hus 5, återfinns den brunn som använts in i modern tid (AB 2439).

Figur 17. Brunnen med Långs inskription.

Vid den geofysiska prospekteringen i steg I framkom indikationer på att det skulle kunna finnas ytterligare en brunn i gårdstomtens norra del, omedelbart intill stenvallen som avgränsar tomten i norr. Därför togs ett schakt upp i gårdstomtens nordöstra del. Vid prospekteringen hade man där iakttagit en indikation på en större nedgrävning. När nu grästorven togs bort syntes en flat sten, närmast rund och 0,65 m i diameter. Den större stenen var omgärdad av flera mindre stenar, ca 0,15-0,2 m stora. När den flata stenen lyftes bort visade den sig vara rundad på undersidan och sitta som ett ”lock” i en stensatt källa med vattenspegel (AB 3747). Vi har valt att kalla anläggningen för en stensatt källa eftersom den är så pass liten och grund att den knappast kan kallas för brunn. Omgivande mark bestod av mörkt brun och vattenbemängd sandig silt. Vatten ansamlas naturligt även i området söder om källan. Källan hade ett yttre mått av 0,95 x 0,85 m och en stensatt kant av 0,15–0,3 m stora stenar. Det inre måttet var ca 0,65 m i diameter. Källan tömdes på sitt innehåll ner till steril botten och hade ett totalt djup på ca 0,5 m. Vattnets djup var en natt efter tömningen ca 0,25 m. I källans bottenlager togs prov för makrofossilanalys.

Figur 18. "Locket" till källan vilket också var en del i vägbeläggningen.

Figur 19. Stenen har lyfts bort och källans vattenspegel syns.

Hur gammal källan är går inte att säga med säkerhet. Över källan löper dock en äldre vägsträckning (se vidare i stycket vägar). Vägen löper parallellt med den nuvarande stenvallen som begränsar gårdstomten åt norr. Stenvallen ligger även ovanpå vägbeläggningen. Den nuvarande stenvallen, finns inte med på kartan från 1841 utan måste ha uppförts senare. Enligt en muntlig uppgift från Inga Ekwall-Bauer, Hembygdsföreningen Linné, ska stenvallen ha byggts på 1860-talet i samband med att man iordningsställde miljön i Råshult för det kommande jubileet. Vägen måste således vara äldre än 1860-talet. Då vägen i sin tur överlagrar källan låses denna till en ännu äldre tid.

Källan ligger dessutom precis på gränsen mellan Norregård och Södregård. Funktionen som vattenförsörjare till bägge gårdarna verkar mindre trolig med tanke på dess ringa storlek. Rent hypotetiskt kan man tänka sig att källan tillhört gårdens äldsta fas, innan den delades i två gårdar. Redan 1545 noteras två gårdar i Råshult. Det är alltså möjligt att källan tillhör en ännu äldre, senmedeltida fas och att den vid delningen hamnat på gårdsgränsen och tagits ur bruk. Några fynd gjordes inte i källan, men en 14C-datering från ett förkolnat korn som påträffades vid makrofossilanalysen gav en datering till nyare tid (se vidare nedan).

Vägar

Vid schaktning intill den stensatta källan påträffades som nämnts ovan delar av en äldre väg (A3731). Direkt under grästorven framkom en stenläggning bestående av 0,1-0,4 m stora stenar, de flesta dock i storlek 0,15 m. Den del av stenläggningen som rensades fram var ca 4 m lång, mellan 0,6-0,8 m bred och löpte i nordväst-sydöstlig riktning. Stenläggningen fortsatte in under stenvallen men

*Figur 20. Ett utsnitt av den väglämning som påträffades intill källan.
Foto mot väst.*

dess södra långsida syntes i schaktet. Vägen överlagrade källan AB3747. Den flata sten som täckte källans mynning har fungerat som del i vägbeläggningen. Stenmuren ovan vägen finns inte med på laga skifteskartan från 1841 utan är av ett senare datum. Enligt kartan från 1841 gick den tidigare kyrkvägen till kyrkan i Stenbrohult mellan Norre- och Södregård och rakt västerut ner över den nuvarande järnvägen. Enligt den digitala rektifiering som gjorts av 1841 års karta kan den påträffade vägen A3731, vara del av kyrkvägen som enligt kartan passerade den äldsta Linnéstugan innan den fortsatte åt öster. Sannolikt gick den då omedelbart norr om Södregårds trädgård. Kanske var den stenlagd på denna sträcka som gick genom ett område med fuktig mark.

När man idag åker in till arrendatorbostaden på Södregård kör man i en båge öster om Linnéstugans gårdsplan och trädgård. En föregångare till denna väg existerade redan på 1841 års karta som en ”stig” som gick öster om gårdstomten mellan två trädgårdar och sedan fortsatte söderut genom odlingsmarken. Denna lilla väg hade då dock en betydligt västligare sträckning än dagens väg och den gränsade också i väster till den trädgård som låg öster om gården på 1841 års karta. Genom att påvisa sträckningen för denna lilla väg skulle man därför kunna avgränsa trädgårdens utsträckning åt öster. Därför drogs ett schakt med en mindre grävmaskin från den nuvarande vägen och in mot gårdstomten i närmast rakt västlig riktning. Genom att placera schaktet på så vis hoppades vi kunna hitta den äldre brukningsvägen.

Denna påträffades också ca 13 m väster om nuvarande väg. I området mellan två stora markfasta block hade en stenpackning lagts ut för att fylla upp en hålighet, vilket skapade en vägbank (AV 3506). Stenpackningen bestod av stenar i storlek 0,05-0,3 m och vägen/stigen hade en bredd av ca 1,7 m. Över delar av stenpackningen låg ett tunt lager grusig sand som tolkades som själva vägytan.

Figur 21. Den äldre brukningsvägens stenläggning. Inmätta stenar har markerats med vit färg. Foto mot väst.

Odlingslämningar

I gårdstomtens östra del löper en terrasskant i närmast öst-västlig riktning. Norr om terrassen fanns enligt 1841 års karta en trädgård. Söder om, och ovanför terrassen, finns idag en plan yta med flera husgrunder (hus 3a, 3b, 5). Det är oklart när terrassen skapats. Möjligheten finns att delar av gårdstomten var odlad innan bebyggelsen fick sin plats där. Ett maskingrävt schakt drogs genom den västra delen av terrasskanten för att studera jordlagren i och i anslutning till terrassen. Platsen för schaktet var inte optimalt, men andra konstruktioner samt träd och buskar omöjliggjorde en annan placering. Schaktet lades därför på en plats där terrassen var förhållandevis flack. I profilen syntes en möjlig antydning till åkerhak i den norra delen. Denna del var också stenfri till skillnad mot profilens mittparti som låg i själva terrasskanten. Detta stämmer bra med 1841 års karta som visar en trädgård norr om terrassen. I den södra delen fanns ett 1,4 m långt och 0,1 m tjockt lager av ljus sand som tolkas som påfört. Anledningen till varför lagret påförts är oklar. Något kol för datering togs inte i profilen eftersom det saknades säkra kontexter för provtagning.

Ruta R305 togs upp en bit norr om terrasskanten i det som antogs ha varit trädgård enligt kartan från 1841. Matjordslagret visade sig här vara 0,4 m tjockt, betydligt tjockare än i övriga rutor. Rutan grävdes i botten ner till den sterila brunröda siltiga sand som tog vid under matjorden. Det tjocka matjordslagret kan ses som en indikation på att denna yta verkligen odlats under lång tid.

Stenlagd gårdsplan

Ruta 201 grävdes framför Linnéstugan. På ca 0,2 m djup framkom en tät stenpackning bestående av 0,1-0,15 m stora stenar. Stenpackningen var enskiktad och tolkades som ett utsnitt av en kullerstenslagd gårdsplan. Under stenen kom ett 0,15-0,2 m tjockt, sotigt och kulturpåverkat jordlager med inslag av kol. I detta lager (Id 4, G 2002) påträffades en järnkniv samt ett fragment av en kritpipa (F 100106, 100080). Rutan grävdes ner i steril botten, ca 0,6 m. Nivån på stenläggningen tycks sammanfalla ungefärligt med bottennivån på den nuvarande Linnéstugan. Man får därför tänka sig att gårdsplanen i denna del åtminstone tidvis tidigare varit stenlagd.

Figur 22. Stenpackningen som tolkades som en kullerstenslagd gårdsplan. Under stenpackningen påträffades bland annat en järnkniv och fragment av en kritpipa. Foto mot norr.

Fynd

Vid undersökningen påträffades ett förhållandevis rikligt fyndmaterial, mot bakgrund av att de undersökta ytorna var relativt små. Fynden utgjordes framför allt av keramik av olika typ, yngre rödgods, fajans och porslin (flintgods). Vidare framkom en mängd järnföremål, huvudsakligen spik och en välbevarad kniv, samt glasskärvor från fönster- och buteljglas och fragment av kritpipor. Dessutom hittades tegel, bränd lera, enstaka djurben och flintor samt ett mynt. Vid registreringen har fynden registrerats under 106 fyndnummer vilka omfattar sammanlagt 127 artefakter. Vid fyndregistreringen har spik, anonyma järnföremål, bränd lera, tegel samt ben kastats efter registrering. Ett fåtal järnföremål har konserverats. Generellt kan man säga att artefaktmaterialet var förhållandevis fragmenterat. De keramikskärvor som tillvaratogs var små, sannolikt en konsekvens av att de "åkt runt" på en gårdsplan. För tolkningen att fynden transporterats runt på gården talar även det faktum att en mängd hushållsföremål, främst keramik hittades i anslutning till byggnader som tolkats som ekonomibyggnader. Möjligen ska detta ses som ett utslag av de utjämnings av topografin som skett på gårdsplanen i början av 1900-talet vilket inneburit att föremål i marken omlagrats.

Ur kronologisk synvinkel härrör fynden från nyare tid. Keramikskärvorna av yngre rödgods bestod av delar av trebensgrytor, grytor och fat, typer som huvudsakligen dateras till 1600-1800-talen. Enstaka skärvor, exempelvis ett ben till en trefotsgryta (F 100057) kan möjligen dateras till 1600-talet, men i övrigt bör keramikmaterialet dateras till 1700- och 1800-talen. Ett fåtal skärvor fajans visar att gårdens invånare tagit del av det dukade bordets nya käriformer och material under 1700-talet. Fajans började tillverkas i Sverige i Rörstrand på 1720-talet och i Marieberg på 1750-talet och förekom oftast i form av tallrikar och fat, samt koppar och skålar (Elfwendahl 1999:55). Dessutom finns ett antal skärvor av porslin (flintgods) bland fynden, vilka ska dateras till 1800-talet.

Bland fynden finns också ett mynt från 1719 (1 öre SM?) vilket påträffades i ruta 205 belägen i den tidigare trädgården. Dessvärre låg myntet i ett odlingslager varför det inte daterar någon konstruktion. Ett antal fragment av kritpipor visar att bruket av tobak även nådde Råshult under 1700- och 1800-talen. Bruket att röka tobak spreds i Europa under 1500-talet efter upptäckten av Amerika. Att röka sågs som en lyx, och tobaken såldes inledningsvis som färdigstoppade kritpipor, som alltså kan sägas ha fungerat som dåtidens cigaretter. I Norden förefaller bruket att nyttja tobak ha tagit fart under 1600-talet (Olsson 2004). Kritpipornas utseende förändras över tid, men de fragment som hittades i Råshult har inga daterande karaktäristiska drag.

Bland fynden fanns även fragment av glasfönster och glasflaskor vilka huvudsakligen förefaller vara från 1800-talet samt en antal spik. Av järnföremålen utmärker sig en järnkniv (F100106) samt ett möjligt lås (F 100108). Kniven påträffades under den stenlagda gårdsplan som framkom i ruta 201 framför nuvarande Linnéstugan.

Några mer omfattande analyser av fyndmaterialet har inte gjorts eftersom det inte bedömts vara motiverat mot bakgrund av de små ytor som undersökts och fyndmaterialets fragmenterade karaktär. Rent generellt kan man säga att fyndmaterialet framstår som ett ordinärt hushållsmaterial. Keramikmaterialet avspeglar en del av föremålen på det dukade bordet och i köket, järnföremålen är spår efter vardagliga aktiviteter, exempelvis den allestädes närvarande kniven, medan spik, fönsterglas och lås (?) kan sägas avspegla utformningen av byggnader och andra föremål.

Mot bakgrund av de små ytor som undersökts får ändå fyndmaterialet sägas ha varit rikligt. Därför kan man vid en eventuell fortsatt större undersökning förvänta sig ett relativt omfattande fyndmaterial som bättre lämpar sig för analyser av konsumtions- och spridningsmönster på gården. Ett sådant fyndmaterial skulle också bättre kunna sätta in gården i ett större socialt sammanhang.

ANALYSER

Makrofossilanalys

Ett prov från den stensatta källan analyserades av Mats Regnell på Institutionen för Naturgeografi och Kvartergeologi vid Stockholms Universitet. Resultaten nedan är hämtade ur den rapport som Regnell skrivit (se bilaga). Provet bestod av ca 2 liter vattenmättad siltig sand som samlats in ur bottenlagret i källan. Målsättningen med analysen var att få en inblick i den närmaste vegetationsmiljön och markanvändningen kring källan.

Utöver bestämbara växter fanns enstaka tegelfragment och 0,5 g träkol i provet. Träkolet representerade barrved. Av odlade växter hittades två kärnor av skalkorn. Dessa var de enda frön som var förkolnade. I övrigt hittades ett flertal växtarter vilka pekar mot att det funnits en öppen, frisk eller fuktig och näringsrik mark i källans närområde. Björk och al har vuxit i närheten. Dessutom påträffades ett stort antal fragment av hallonfrön vilket antingen vittnar om insamling av vilda hallon eller om att hallonbuskar vuxit i närheten. Hallonfröna var sönderdelade och eroderade på ett sätt som antas ha uppstått då de passerat genom ett matsmältningssystem hos människa eller djur. Möjligen har källan efter den gått i bruk fungerat som avfallsgrop.

Växtresterna visar på odling av korn och de förkolnade kärnorna talar om närvaron av husets hård eller ugn. Dessa har sannolikt transporterats eller städats ut ur en närliggande bostad. Även tegelfragmenten och träkolet pekar mot en avfallsaspekt, sannolikt hushållsstädning. Om även hallonfröna skall anses representera detta är oklart.

C14-analys

I ett försök att datera den lilla stensatt källan genomfördes en C14-analys av ett av förkolnade sädeskorn som påträffades i makrofossilanalysen vid Ångströmlaboratoriet vid Uppsala Universitet. Detta var den enda C14-analys som genomfördes. Då övriga lämningar utifrån fyndmaterial huvudsakligen kunde dateras till 1700- och 1800-talen fanns ingen anledning att genomföra ytterligare C14-analyser. Detta är också genom sina osäkerhetsmarginaler ingen lämplig metod för att datera lämningar från historisk tid. För att ändå försöka få en datering av källan genomfördes trots allt en C14-analys av ett sädeskorn från källan vilket gav nedanstående resultat.

<i>Lab nr</i>	<i>Prov</i>	<i>14C ålder BP</i>	<i>Kalibrerat 1Σ</i>	<i>Kalibrerat 2Σ</i>
Ua-23810	Råshult källa	70 ± 40	1690 AD-1730 AD (19,1%) 1810 AD-1850 AD (16,6%) 1870 AD-1920 AD (29,8%) 1940 AD-1960 AD (2,7%)	1680 AD-1740 AD (24,9%) 1800 AD- (70,5%)

Dateringsresultatet från sädeskornet i källan visade även det på en sentida datering, enligt kalibreringen sannolikt yngre än 1700-tal. Det förkolnade sädeskornet kan ha hamnat i källan i samband med aktiviteter kring den äldre vägsträckning som löper över källan. Vägsträckningen har med all sannolikhet varit i bruk under 1800-talets första hälft. Dateringen säger därmed inget säkert om källans tidsmässiga ursprung.

Hypotetiskt skulle man kunna datera källan till den äldsta kalibrerade tidsperioden 1680-1740. De stratigrafiska förhållandena mellan källan och vägen visar att den förra är äldre än vägen. Om vägen varit i bruk i tidigt 1800-tal måste källan vara äldre. Därmed bortfaller de yngre tidsintervall, efter 1800, som kalibreringen gav. Utifrån detta resonemang blir en datering till perioden 1680-1740 mest trolig.

ARKEOLOGISKA BELÄGG FÖR SALPETERSJUDERI

I en artikel ur Hembygdsföreningen Linnés årskrönika för 1986-1987 skriver Assar M. Lindberg om salpetersjuderi i Stenbrohult socken (Lindberg 1988). Salpeter var en viktig produkt för framställning av krut och bildas under vissa omständigheter i jord som innehåller organiska ämnen. Genom en avancerad koknings- och urlakningsprocess kunde renare salpeter utvinnas ur jorden. Jorden under ladugårdar, stallar och uthus visade sig vara ett lämpligt material för utvinning av salpeter. Redan Gustav Vasa förordade all i riket befintlig salpeterjord för "kronoregale", dvs. kronans egendom. Bönderna har sedan början på 1500-talet och fram till 1800-talet varit förbjudna att förstöra den så kallade salpeterjorden eller att låta vatten tränga in och urlaka jorden. Kronans behov av salpeter för kruttillverkning var tidvis mycket stort. Under 1700-talet instiftades ett indelningsverk som skulle inventera landets tillgångar av sjudbar salpeterjord. I protokoll från 1746 nämns om Råshult Sörgården, som då beboddes av Erland Nicander, gift med Linnés moster Maria Broderzonja: *uti Sörgårdens fähuus och östra loglada, dito Norrgårdens åboars loglader samt i Sörgårdens västra loglada... fanns gammal och nyfunnen salpeterjord, av vilken kunde utvinnas 4 lispund salpeter (1 lispund = ca 8,5 kg) vart sjätte år. Dessutom är antecknat att gårdarna ha skog för sjudningen samt att Sörgårdens östra loglader och stall skall dikas på västra sidan, de västra logladerna dikas på östra sidan, fähuset på södra sidan.*

Uppgifterna om salpetersjuderi i Råshult kan kopplas samman med de arkeologiskt iakttagbara spåren efter det bortgrävda fähusgolvet i hus 2. Den skarpa kanten mellan stenfyllningen och den sterila undergrunden är troligen ett resultat av en återfyllning av ett urschaktat område. Någon gång har fähusgolvet schaktats bort, ytan fyllts upp och golvet stensatts igen. Detta händelseförlopp, som förefaller ha skett under 1700-talet, kan mycket väl kopplas ihop med uppgifterna om salpeterutvinning i Råshult. Denna verksamhet skulle mycket väl kunna tänkas lämna liknande spår efter sig inne i fähuset. Därmed skulle undersökningen av Råshult ha gett arkeologiska belägg för denna verksamhet. Salpetersjuderiverksamhet är en ofta förbisedd faktor när man talar om bevaringsförhållanden och omlagring av fynd ur arkeologisk-metodisk synvinkel i samband med by- och gårdstomter.

Figur 23. Profil genom fähusgolvet i Hus 2. Golvet har schaktats bort och fyllts igen, sannolikt under 1700-talet. Den stora stenen i profilen representerar fähusets norra stensyll. Foto mot väster.

Salpetersjuderi har även en direkt koppling till familjen Linneaus. År 1736 anklagade Nicolaus Angeling, pastor i Osby och Loshult, Nils Linneaus för att i Stenbrohult ha utdelat nattvard till salpetersjudare från de nordskånska socknarna. Pastor Angelin hade förvägrat dem sakramenten eftersom han ansåg dem vara ”*faseliga svärjare, liderliga drinkare och bolare, som näppeligen kunde läsa sitt fadervår*”. Biskopen i Växjö, Gustav Adolf Hemble, såg allvarligt på saken och året efter fick Nils en tillrättavisning om att inte fortsätta dela ut sakramenten till främmande personer (Lindberg 1988:77)

GÅRDSTOMTENS UTVECKLING OCH RUMSLIGA ORGANISATION - ETT REKONSTRUKTIONSFÖRSLAG

Med utgångspunkt i resultaten av den arkeologiska undersökningen steg I och II, den genomgång av syneprotokoll som Länsstyrelsen gjort (Svensgård u.å.), laga skifteskartan från 1841 samt andra uppgifter som är kända rörande Råshult kan följande hypotetiska utveckling av gårdstomten tecknas. När det gäller den grova rumsliga strukturen är det sannolikt så att den bild av kålgårdar, trädgårdar m. m. i gårdstomtens närhet som visas av 1841 års karta, i grova drag även var giltig för tidigare perioder. När det gäller den arkeologiska undersökningen måste det poängteras att endast enstaka procent av gårdstomten undersöktes, varför det självfallet fortfarande finns stora luckor i detaljkunskapen kring gårdens utseende. Det som presenteras nedan får ses som en hypotes som bygger på dagens kunskapsläge.

Medeltid

Någon gång under 1000-/1100-talen etableras en gård i Råshult. Mark röjs och börjar odlas. Sannolikt har den ålderdomliga åkermarken söder om Södregård sitt ursprung i denna tid. Några spår efter denna gård hittades inte vid undersökningen, men den tidigare gjorda pollenanalysen visar att odling och markröjning startade i Råshult vid denna tid, vilket indikerar att bebyggelse också bör ha etablerats samtidigt.

Var denna äldsta gård, som före 1545 delats i två enheter, ursprungligen legat är hittills okänt. Några spår efter en medeltida gård hittades inte på Södregårds gårdstomt. Å andra sidan var det endast en tredjedel av alla rutor som grävdes till steril botten, varför det inte kan uteslutas att även den medeltida gården låg på denna plats. Mot bakgrund av att gårdstomten varit bebodd under lång tid kan senare tiders bebyggelse ha fragmenterat lämningarna efter den första bebyggelsen på platsen. Det kan också tänkas att den medeltida gården låg längre norrut, på nuvarande Norregårds ägor, eller på någon annan plats i närheten. För ett eventuellt fortsatt kulturhistoriskt arbete kring Råshult är lokaliseringen av den medeltida gårdsplatsen en viktig uppgift.

Kring 1750

Den första bilden av hur gårdstomten på Råshult var organiserad kan rekonstrueras för tiden kring 1750. Sannolikt är den bild som här tecknas även giltig för 1700-talets början. Vid denna tid förefaller gården ha bestått av en sätesbyggnad i norr (hus 1), en fähus- och stallänga i söder (hus 2) samt en loge i öster. I anslutning till fähuslängan fanns även ett dass. I öster avgränsades gårdstomten av brunnen och ett trädgårdsland. Norr om brunnen och i anslutning till kyrkvägen existerade även den lilla stensatta källan, kanske som vattenhål för djur. Möjligen hade källan redan nu börjat fyllas igen.

Platsen där den nuvarande Linnéstugan ligger saknade då möjligen bebyggelse, eftersom denna byggnad är uppförd efter 1751. Möjligen låg en av de äldsta trädgårdarna på denna plats innan huset byggdes. På skifteskartan finns en trädgård som ligger i direkt anslutning till Linnéstugan, söder och väster om densamma. Utsträckningen av trädgården direkt väster, bakom huset, är ur växtsynpunkt ogynnsam, eftersom huset skymmer solen för trädgårdens växter under delar av dagen.

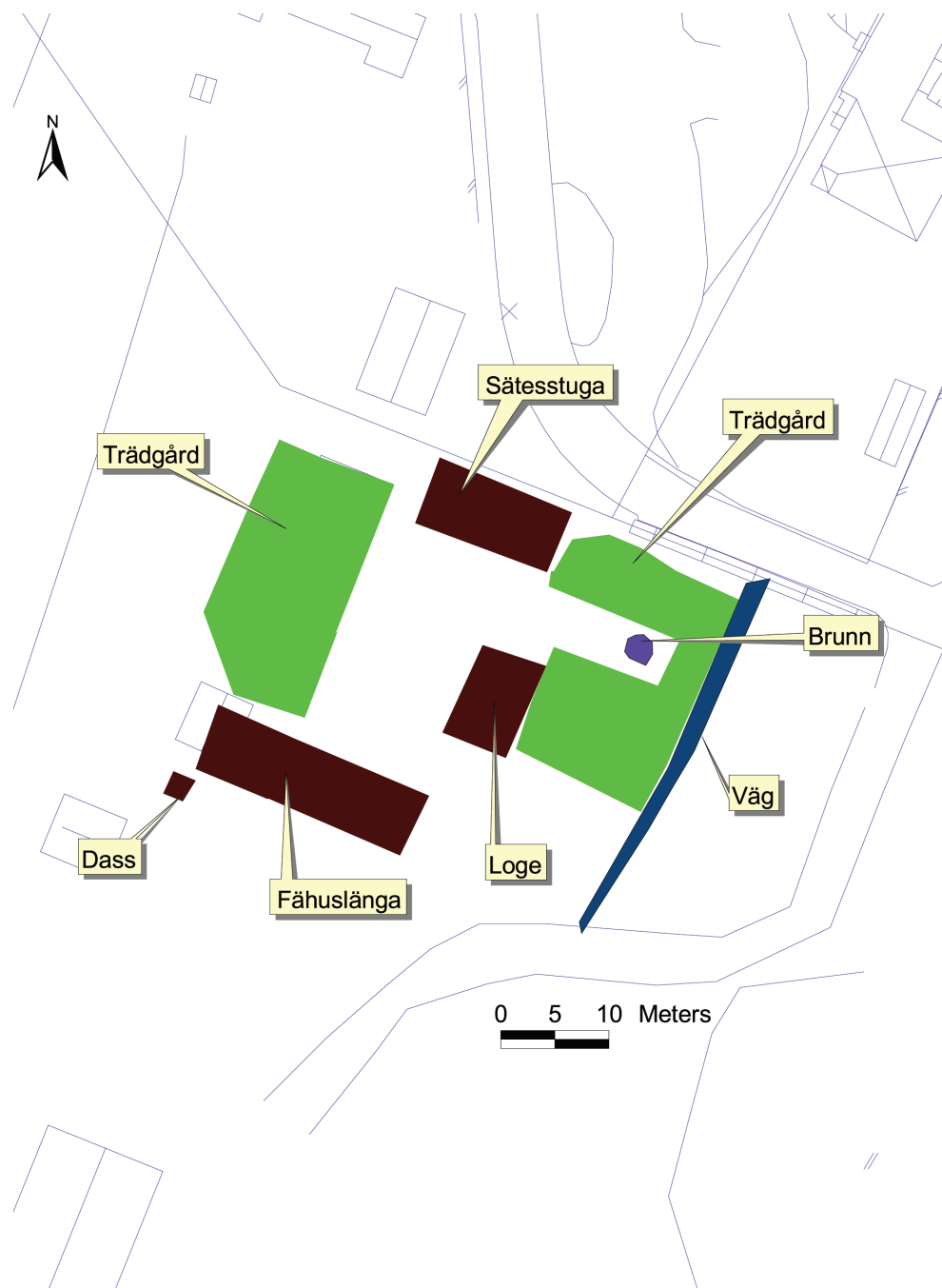
En hypotes kan vara att den äldsta trädgården även omfattade den yta där den nuvarande Linnéstugan ligger och att byggnaden när den byggdes som ny sätesbyggnad lades i den gamla trädgården. För att klargöra om detta varit fallet skulle man vid framtida arbeten i golven i Linnéstugan kunna gräva en ruta inne i huset för att utifrån jordlagrens sammansättning kunna bedöma huruvida byggnaden överlagrar äldre odlingslager. Om denna hypotes är riktig skulle detta innebära att trädgården inramade gårdsplanen i väster.

En alternativ hypotes skulle kunna vara att här låg en äldre sätesbyggnad som ersattes av hus 1, som Nils Linneaus lät uppföra 1705-06. Vid restaureringen av Linnéstugan på 1930-talet bröts även golvet i stugan upp. Enligt Paul Bobergs rapport påträffades därunder fragment av två äldre trägolvs, vilket skulle bevisa att ett äldre hus legat på platsen (Boberg 1943). Dess utsträckning och ålder är dock oklar.

En kombination av ovanstående hypoteser är också möjlig, där ett mindre hus ursprungligen låg där Linnéstugan nu ligger, men att trädgården på denna plats under 1700-talet var betydligt större än den framstår på skifteskartan 1841. Enligt 1751 års syneprotokoll ska sätesstugan ha flankerats i väster av ett hus i två våningar. Detta kan tolkas som att ett äldre hus föregick nuvarande Linnéstugan (Lindell 1922:146). Sätesstugan (hus 1) förefaller enligt Lindells utforskningar ha brunnit kring 1730 varefter byggnaden återuppfördes. Det betyder att det hus där den blivande världskändisen Carl von Linné föddes 1707 förstördes redan kring 1730. År 1751 förefaller huset ha bestått av ett "dagligvåningsrum" i väster i två våningar, en sätesstuga i mitten samt en gästkammare i öster. Under denna fanns tidvis en källare. Protokollet är något svårtolkat och en alternativ tolkning kan vara att "dagligvåningsrummet" var en separat byggnad väster om sätesstugan och då den byggnad som föregått nuvarande Linnéstugan. Rummets mått enligt syneprotokollet är dock sådana (ca 5,85 x 4,8 m stor) att det blir en märkligt liten, fyrkantig byggnad, särskilt om den ska ha varit uppförd i två våningar. Det första alternativet med de tre rummen i en byggnad liknande ett traditionellt sydgötiskt hus förefaller därför mer troligt, även om de finns vissa skillnader i byggnadens storlek mellan den som rekonstruerats i markytan och måttuppgifterna i 1751 års syneprotokoll. Man bör dock än en gång poängtera att husens utsträckning som de rekonstruerats här bygger på tolkningar av stenar som sticker upp i markytan och stenar som lokaliserats via stick med en geokäpp, vilket självfallet inte ger några exakta mått.

Det är dock helt klart att gårdsmiljön med sina olika byggnader under 1700-talet inramade en betydligt mindre gårdsplan än den som framträder på 1841 års karta. Gårdsplanen mellan husen och trädgården var ca 250 m² stor och sannolikt stensatt. Omedelbart norr om Södregården låg byggnaderna till Norregården och över och mellan de båda gårdsplanerna gick kyrkvägen i öst-västlig riktning. Gårdsplanen på Södregården var gårdens "hjärta", här skedde alla dagliga aktiviteter, här vistades både människor och djur. Gårdsplanens utsträckning avspeglades även av den fosfatkartering som gjordes inom ramen för steg I (Åstrand 2004). Här framkom det tydligt att det område som här tolkats som gårdsplan hade betydligt högre fosfatvärden än området i öster och söder. Genom att gårdsplanen nyttjats under lång tid har säkerligen avfall och gödsel kommit att ansamlas, vilket avspeglas av de förhöjda fosfaterna. Även om gårdsplanen var liten och människor och djur levde nära varandra, kan man ändå tala om att gården var uppdelad i en mangård i norr och en fägård i söder. Denna uppdelning blev dock betydligt tydligare under 1800-talet (se nedan).

En viktig fråga i diskussionerna med Länsstyrelsen inför undersökningarna handlade om huruvida det skulle gå att finna några spår efter 1700-talets trädgård. Trädgården på Råshult är ju av symbolisk betydelse för platsens koppling till blomsterkungen Linné. Några direkta spår efter en anlagd trädgård i form av gångar eller såbäddar kunde inte konstateras. Om man använder 1841 års karta som utgångspunkt kan man slå fast att 1700-talets trädgård på Råshult var uppdelad på flera trädgårdar. Öster om gården fanns en trädgård i anslutning till gårdens brunn. På andra sidan den brukningsväg som avgränsade denna trädgård i öster fanns ytterligare en trädgård.

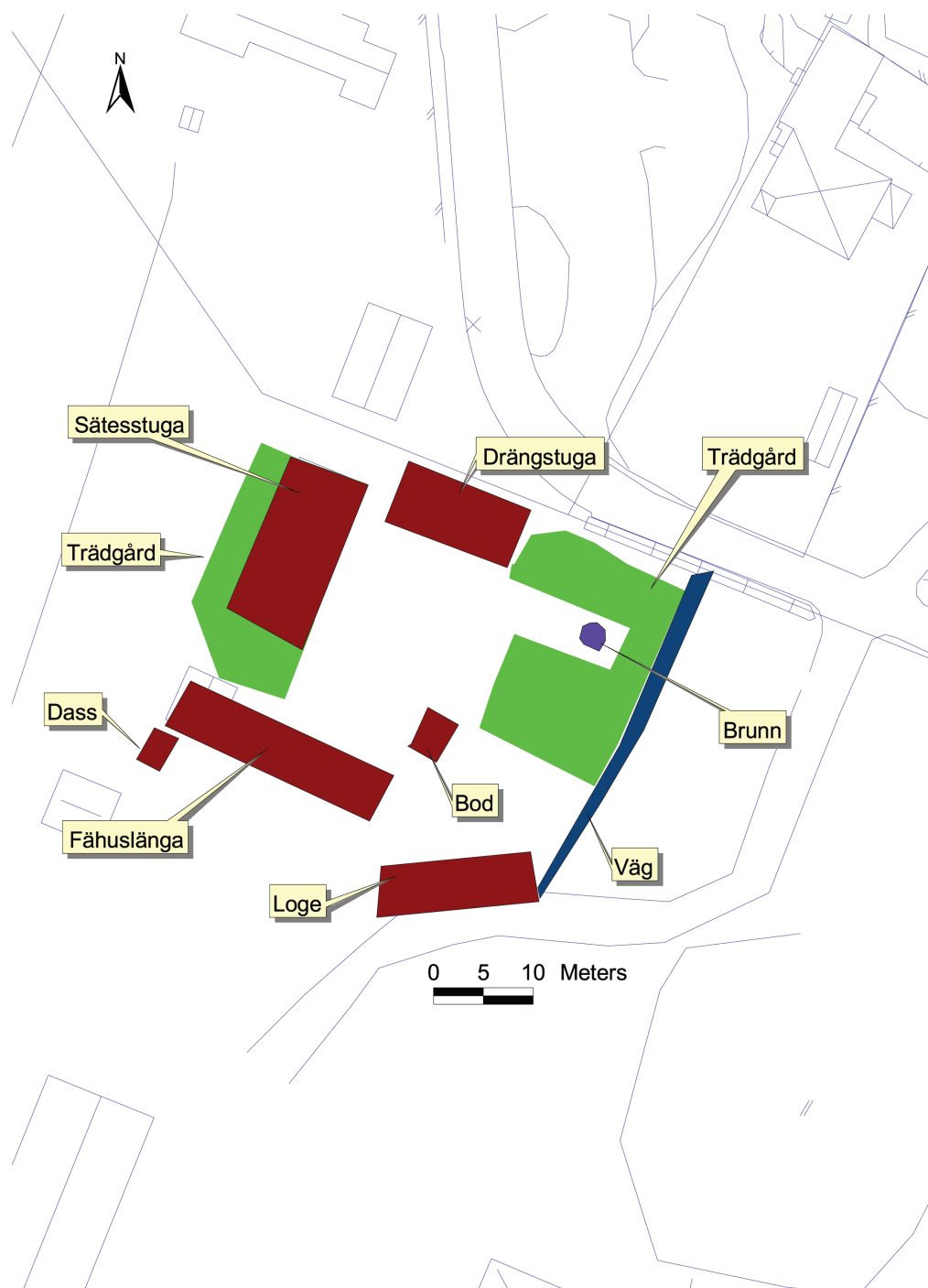
Figur 24. Rekonstruktion av gårdens struktur kring år 1750.

En annan trädgård låg i väster. Denna trädgård var åtminstone av samma storlek som den trädgård som omger Linnéstugan på 1841 års karta, men den kan även ha omfattat området under stugan. Hypotetiskt kan man anta att trädgården i väster var örtagård medan den i öster fungerade som kålgård, frukt- och humleträdgård.

När det gäller örtagårdens och kålgårdens utformning kan man utgå från att de var hägnade med en enkel gärdsgård för att utestänga betade djur. Man får också tänka sig upphöjda odlingsbäddar, ca 1-1,5 m breda inramade med plankor eller vidjor med mellanliggande trampade gångar för att underlätta arbetet i trädgården (se Hansson & Hansson 2002). Det är inte sannolikt att Nils Linneaus under den korta tid han bodde i Råshult hann utforma någon trädgård med anordningar som lämnat några arkeologiskt iakttagbara spår.

Kring 1800

Nu har den befintliga Linnéstugan tillkommit som ny sätesstuga och den gamla sätesstugan har degraderats till drängstuga. När Linnéstugan uppfördes är oklart, men det skedde efter 1751 och före 1807. Möjligen skedde det före 1780, eftersom komministern Lagerqvist som dog 1780 enligt en uppgift i Stenbrohults kyrkas anteckningsböcker ska ha uppfört en ”vacker byggnad” på gården (Lindell 1922:148). Den gamla sätesstugan var nu i en våning, och om den ursprungligen haft en del i två våningar, har denna del i så fall nu byggts om.

Figur 25. Rekonstruktion av gårdens struktur från omkring år 1800.

Bortsett från tillkomsten av en ny sätesstuga var gårdens struktur relativt oförändrad med en fähus- och stallänga i söder. I denna länga fanns även ett vagnshus och ett portluder. Enligt syneprotokollet var byggnaden i dåligt skick och skulle byggas om. I anslutning till fähuslängan låg även ett dass, ett hönshus och ett svinhus. Logen i öster hade däremot flyttats och ersatts av en bod. Logen med två lador låg nu längre söderut, på samma plats som senare på skifteskartan från 1841. Denna loge motsvaras säkerligen av det påträffade hus 3. I öster avgränsades gårdsplanen fortfarande av brunnen och trädgården. Jämfört med tidigare var gårdsplanen fortsatt av begränsad storlek även om flytten av logen söderut visade på ett behov av en större gårdsplan. Storleken på fähus och stall hade inte förändrats märkbart sedan 1700-talets mitt vilket antyder att antalet djur troligen var oförändrat.

1841

Skifteskartan från 1841 ger en klar bild av hur Råshult såg ut vid denna tid. Man kan direkt konstatera att stora förändringar av gårdstomtens storlek och rumsliga organisation skett sedan tiden kring 1800. Linnéstugan var fortsatt sätesbyggnad och den gamla drängstugan (hus 1) existerade fortfarande men revs strax efter laga skiftet. Den ersattes senare med en ny drängstuga i sydöst (hus 5?). Även boden och logen existerade på sina gamla platser, men den tidigare fähus- och stallängan har rivits och ersatts med en ny, betydligt större byggnad längre söderut (hus 4), uppförd mellan 1807-1836. Möjligen har huset även förstörats mellan 1836 och 1841, vilket skulle förklara storleksskillnaderna mellan husets storlek på kartan och storleksmåten i syneprotokollet. Vid undersökningen har byggnaden kunnat visas ha varit betydligt större än på kartan, varför dess storlek är något oklar.

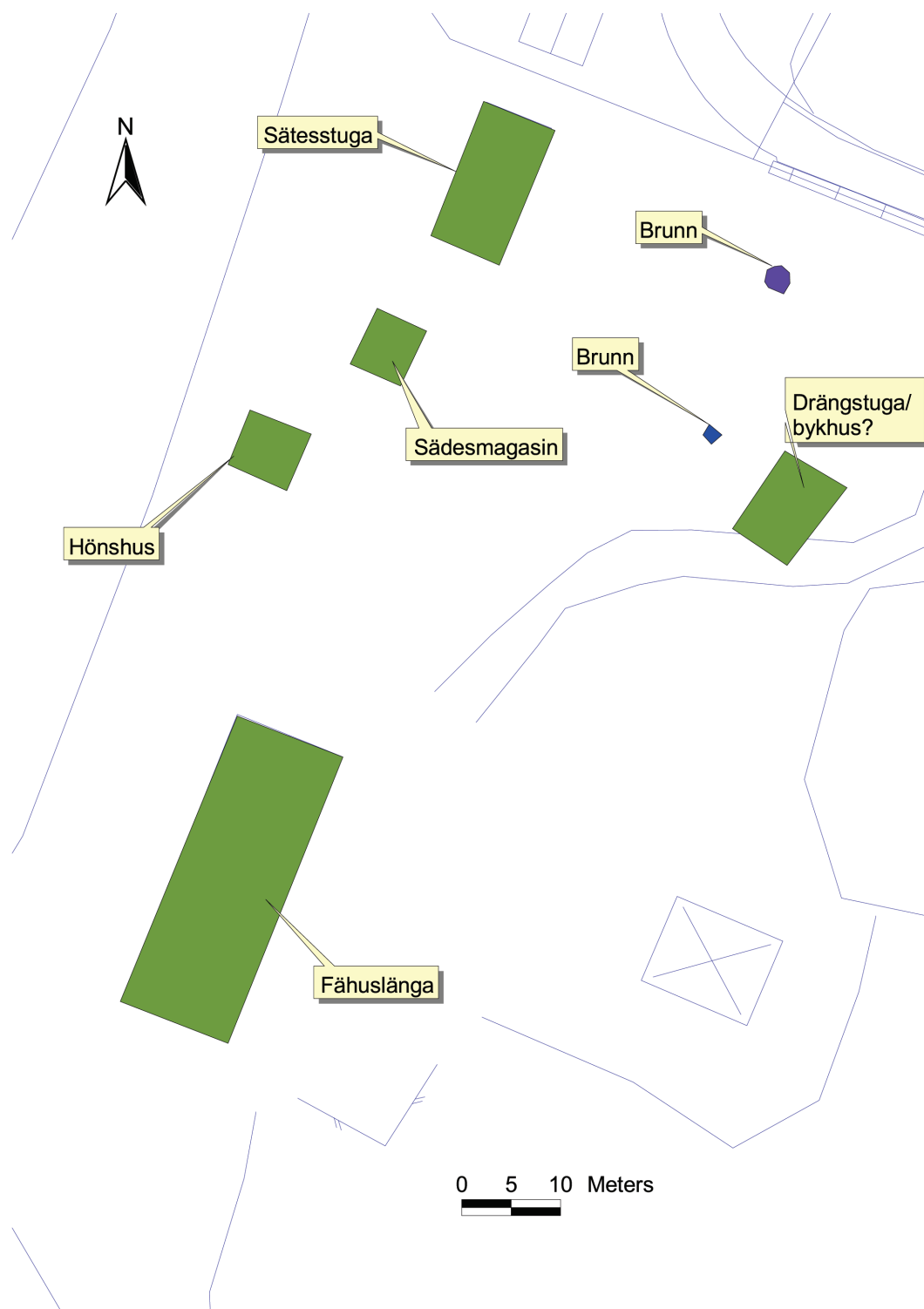
De spår som syns i markytan kan självfallet tillhöra olika byggnader eller olika faser. Gårdsplanen så som den avgränsas av gårdens byggnader har blivit betydligt större. Den har vuxit från ca 250 m² till närmare 750 m². Samtidigt har fähus- och staldelen mer än fördubblats i storlek. Den ökade storleken kan ses som ett uttryck för en agrar expansion och ett konkret belegg för 1800-talets stora odlingsexpansion. Det är tydligt att brukaren av Södregård behövde betydligt större utrymme under 1800-talet jämfört med tidigare. Gårdens tidigare slutna karaktär har öppnats upp när fähuslängan flyttades längre åt söder. Några detaljerade studier av skriftliga källor rörande Råshult och antalet djur o. dyl. på gården har inte gjorts i detta sammanhang, men man kan konstatera att betydligt fler djur sannolikt kunde stallas i den nya fähuslängan jämfört med dess föregångare. Laga skifteskartan avspeglar därmed bara till vissa delar 1700-talets gårdstomt, som alltså var betydligt mindre än vad kartan visar. Dessa förändringar av gårdstomtens utseende och storlek under 1700- och 1800-talen gör att man kan undra vilka förändringar som skett i landskapet under samma tid. Som underlag för en rekonstruktion av ett 1700-talslandskap kan kartan möjligen ha vissa brister.

Kring 1900

I slutet av 1800-talet sker ytterligare förändringar på Råshult. 1841 års fähuslänga och loge rivs och ersätts med nuvarande ladugård 1872. Den gamla drängstugan (hus 1) rivs sannolikt kort efter laga skiftet och senast 1877 fanns en ny drängstuga i sydöst (hus 5/3a?). År 1866 tillkommer också nuvarande sädesbod. Det är nog i samband med förändringarna under 1800-talets andra hälft som den yngre brunnen tillkommer. Linnéstugan fungerade som bostad för komministern i Stenbrohult fram till 1904 varefter gården utarrenderas. Nuvarande arrendatorbostad uppförs på 1930-talet, i samband med renoveringsarbetena och uppbyggnaden av besöksmålet i Råshult. På 1860-talet tillkommer också det stora Linnémonumentet och 1800-talet är också den period då "Linné-kulten" i Råshult tar fart. Men detta är en annan historia (se Johansson 2000).

Figur 26. Rekonstruktion av 1840-talets gårdstomt.

Figur 27. Rekonstruktion av gårdstomten kring sekelskiftet 1800-1900.

SLUTSATSER

Även om ovanstående rekonstruktion självfallet är hypotetisk kan vissa generella slutsatser ändå dras utifrån resultatet av de undersökningar som gjorts. Det står utom allt tvivel att gårdstomten på Råshult rymmer en välbevarad fornlämning under mark. I nästan alla rutor som undersöktes påträffades stenläggningar och/eller huslämningar. Även fyndmaterialet var förhållandevis stort, om än fragmenterat. Det råder ingen tvekan om att platsen har potential för att genom fortsatta arkeologiska undersökningar ge ytterligare kunskap om gårdens utveckling (se vidare nedan).

Redan kan dock vissa slutsatser kring gården dras. Det första man slås av är de återkommande förändringar av byggnader m. m. som sker under 1700- och 1800-talet. Nästan ständigt pågår byggnation eller reparation på olika hus. Hus byggs upp, repareras, tas ned och flyttas. Förändringsprocessen är ständigt pågående och de tidsskeden som rekonstruerats och beskrivits ovan ger bara fyra stillbilder av en kontinuerlig dynamisk verklighet. Detta motsäger till viss del den schablonartade bilden av det äldre agarsamhället som ett konservativt, oföränderligt samhälle. I Råshult framträder snarare dynamiken.

De stora förändringar som sker av gårdens struktur och storlek under 1700- och 1800-talen måste också noteras. Laga skifteskartan avspeglar en helt annan gårdstomt än den som fanns bara hundra år tidigare. Här märks återigen dynamiken i lokalsamhället, men detta sätter även fokus på det historiska kartmaterialet som historisk källa till detaljkunskap. Samtidigt kan förändringarna som nämnts ovan ses som en avspeglning av 1800-talets agara revolution, där nyodling o dyl krävde större förvaringsutrymmen för både djur och jordbruksprodukter. Om detta är orsaken till den förstörade gården i Råshult har inte varit möjligt att utröna i detta sammanhang, eftersom det inte funnits tid till att studera skriftligt källmaterial exempelvis rörande antalet djur på gården. Man kan även se dessa förändringar som ett utslag av kulturella förändringar. Vid mitten av 1800-talet skedde en ur rumsligt hänseende betydligt tydligare åtskillnad mellan människor och djur på gården jämfört med tidigare. Människa och djur bodde inte längre direkt intill varandra. Kanske var denna förändring tydligare på Råshult än på ”vanliga” gårdar med tanke på att brukaren här var komminister. Prästen var ofta en kulturell stöttepelare i sockenlivet i äldre tid, varför det kan ha varit viktigt att markera avståndet mellan den bildade prästen, sockenborna och djuren. Denna förändring kan även kopplas till en allmän utveckling mot ökad social stratifiering, där boendeformer, arkitektur och gårdstruktur blev en viktig spegel och markör av innehavarens sociala status. Råshult Södregårds funktion som komministergård kan i detta sammanhang ha haft en viss betydelse. Komministern Petrus Magnus Långh som var verksam i Råshult under början av 1800-talet, då gårdens struktur förändrades, reste även de första ”Linné-monumenten” i Råshult och var säkerligen väl införstådd med dåtidens kulturella och sociala normer. Detta kan möjligen ha påverkat gårdens utveckling under denna tid. Kanske ville Långh särskilt markera sin egen status som ”kulturperson” genom att öka det fysiska avståndet mellan mangård och fägård? Oavsett svaret på just denna fråga står det dock utom allt tvivel att fortsatta undersökningar på Råshult inte bara kan bidra med fördjupad detaljkunskap kring gårdens utveckling i Råshult, utan även ge generell kunskap kring utvecklingen av en mindre gård i Smålands skogsbygder under historisk tid.

När det gäller frågan om trädgårdens läge och utformning på 1700-talet har undersökningen inte kunnat ge någon säker ny information. Sannolikt avspeglar 1841 års karta trädgårdarnas läge även under tidigare sekel. De schakt och rutor som grävdes i dessa områden visade tydligt att här hade odlats. Några tydliga odlingslager framkom inte i några andra rutor eller schakt. När det gäller trädgårdens utformning i Råshult anslöt den sannolikt till vanliga allmogeträdgårdar från samma tid. Även om Nils Linneaus trädgårdsintresse är väl känt, hann detta knappast sätta sin prägel på trädgårdarna i Råshult under den korta tid han var verksam här.

UTVÄRDERING

Undersökningens resultat får sägas ha besvarat många av de frågor som initialt diskuterades, även om många oklarheter fortfarande återstår kring gårdens utseende i äldre tid. De olika metoder som använts har också i kombination visat sig ge viktiga ledtrådar till gårdens rumsliga organisation. Samtidigt kan man konstatera att ingen metod ensam skulle kunna nå fram till den tolkning som här presenteras.

I steg I genomfördes en inledande prospektering i form av en geofysisk undersökning samt en fosfatkartering. Den geofysiska undersökningen visade att det fanns en del strukturer dolda under mark. Det tydligaste utslaget gavs för den nedgrävning som visade sig innehålla den stensatta källan. Övriga indikationer som påvisades vid den geofysiska undersökningen var mer diffusa och har inte direkt kunnat beläggas vid den efterföljande undersökningen. Möjligen skulle man bättre kunna utvärdera denna metod om större ytor kommer att undersökas i framtiden. Sammantaget får man dock säga att den geofysiska prospekteringen var lyckad. Denna metod har tidigare i arkeologiska sammanhang inte använts på by- och gårdstomter i någon större utsträckning i landet, utan mer i samband med undersökningar i städer och på borgar. Det är tydligt att geofysisk prospektering kan vara en användbar metod, särskilt på platser som Råshult, där man kan misstänka att sentida markingrepp varit av relativt liten omfattning. Metoden i sig innebär heller inte några markingrepp varför den är skonsam. Det är dock viktigt att ha i minnet att det som noteras vid en geofysisk undersökning är ”avvikelse” från det normala elektromagnetiska fältet. För att fastställa vad dessa avvikelser innebär och vilken datering de har, krävs dock en arkeologisk undersökning. Det bör också noteras att en del husgrunder som framkom vid rutgrävningen inte kunde avläsas vid den geofysiska prospekteringen.

Fosfatkarteringen gav också ett förvånansvärt bra, om än svårtolkat resultat. 1700-talets gårdsplan avspeglades tydligt av fosfathalterna. Analysen visade även att halten fosfater minskade åt öster, i det område som saknat bebyggelse och som utgjort trädgård. De lägre fosfathalter som uppmättes i området där fähuslängan låg, vilket initialt var något förvånande, kan kanske förklaras med att den fosfat- och salpeterhaltiga jorden i fähusen med jämna mellanrum grävdes bort och togs till vara. Även platsen för fähus- och stalllängan från tidigt 1800-tal uppvisar en förhållandevis låg fosfathalt. Möjligen kan det förklaras genom att gödselhanteringen blivit mer effektiv och att det mesta gödslet tagits om hand för att spridas på åkrarna. Precis som en geofysisk prospektering ger en fosfatanalys endast en komprimerad bild av ”fosfathalternas historia” på en lokal. För att klargöra vad fosfaterna avspeglar och dateringen av olika faser, krävs även här en arkeologisk undersökning. Men sammantaget har resultaten av de båda prospekteringsmetoderna varit användbara för att avgöra placeringen av provrutor och schakt. Vid en fortsatt undersökning bör en riktad fosfatundersökning genomföras av den yta som undersöks, eftersom resultaten av denna analys kan bidra till tolkningen av hur ytan nyttjats.

Den rutgrävning som genomfördes, kompletterad med ett par maskingrävda schakt visade att gårdstomten på Råshult är full med lämningar från framför allt 1700- och 1800-talen. Problemet med att undersöka mindre rutor eller ytor är att det blir problematiskt att tolka de lämningar som påträffas. För att rätt kunna förstå den typ av stenläggningar som var så vanliga i Råshult krävs att större ytor tas upp. Undersökning av mindre ytor är inte heller lämpade för att säkert datera enskilda strukturer. För detta behövs större ytor där det är lättare att klarlägga jordlagrens stratigrafiska förhållanden. En rutgrävning blir också ofta, precis som i det här fallet fokuserad på tydliga lämningar. Mer diffusa lämningar, som exempelvis efter Råshults medeltida gård, kan komma att förbises p.g.a den lilla yta som undersöks.

För tolkningen och dateringen av de lämningar som påträffades har den digitala rektifierade kartan från 1841 samt det skriftliga källmaterialet varit av avgörande betydelse, speciellt när de

undersökta ytorna har varit så små som i det här fallet. Men utan en arkeologisk undersökning hade syneprotokollens uppgifter bara varit hypoteser. Arkeologin har både bekräftat och förkastat utsagor från andra källmaterial. Sammantaget kan man slå fast att vid en undersökning av den typ som det varit frågan om i Råshult, krävs en kombination av ett flertal metoder och källmaterial. Detta är något som också bör känneteckna eventuellt fortsatta undersökningar i Råshult.

FORTSATT ARBETE

Som nämndes ovan har förundersökningen visat att det finns väl bevarade lämningar under grästorven på Råshult Södregård. Därmed finns det möjligheter att via ytterligare arkeologiska undersökningar öka detaljkunskapen om gårdens utveckling, byggnadernas läge, utformning, faser och datering. Genom det fyndmaterial en sådan undersökning skulle ge finns möjligheter att studera frågor om konsumtions- och kontaktmönster, inom gården, men också med omvärlden. För att en sådan undersökning ska ge önskat resultat krävs dock att större ytor undersöks. Exempelvis skulle man kunna undersöka större delen av gårdsplanen samt området för logen och fåhuslängan. Att genomföra ytterligare mindre undersökningar av samma typ av rutgrävningar som skett i denna undersökning förefaller inte motiverat. Ett sådant förfarande skulle bara bidra till att fragmentera fornlämningen och försvåra tolkningen av resultaten. Ska fortsatta arkeologiska undersökningar ske på gårdstomten bör större ytor undersökas. Man bör också vara medveten om att en sådan undersökning snarare skulle ge generell kunskap om gårdens utveckling, än vara direkt kopplad till Nils Linneaus korta tid som brukare av Råshult Södregård.

Om man vill fortsätta med småskaliga arkeologiska undersökningar, borde man snarare rikta in sig på den omgivande åkermarken. I ett första steg borde en inmätning av denna genomföras. Därmed skulle odlingslandskapet som det ser ut i idag lätt kunna jämföras med den digitala rektifierade laga skifteskartan. Detta skulle ge nya möjligheter att tolka odlingslandskapets framväxt och förändringar. Genom mindre undersökningar av samma typ som de som gjorts på gårdstomten av enskilda landskapselement och strukturer, skulle dessa kunna dateras varefter man skulle få ökad kunskap om odlingslandskapets framväxt. Detta skulle ge ett bra komplement till den kunskap man nu nått om gårdens utveckling och vara i linje med de tankar kring Råshult som ursprungligen formulerades i projektskissen ”Människa, gård och landskap”.

Vid ett fortsatt arbete bör detta planera och genomföras i kombination med en publik verksamhet. Under de två veckor som förundersökningen genomfördes rönt denna uppmärksamhet från media och allmänhet. Undersökningen rapporterades i ett flertal tidningsartiklar och tv-inslag. Vid en visning för allmänheten en regnig oktobersöndag mötte ett hundratal personer upp. En större undersökning i Råshult kommer med all sannolikhet att få stort publikt genomslag och stor uppmärksamhet i media. Här finns således stora möjligheter att lyfta fram Råshult och ge det ytterligare en ny dimension. Om fortsatta arkeologiska undersökningar ska genomföras bör dessa planeras på sådant sätt att dessa kan integreras i en pedagogisk och publik verksamhet. Det finns exempelvis stora möjligheter att i samband med fältarbetet ha en pedagogisk verksamhet för kommunens och länets skolor. För att detta ska lyckas krävs dock viss planeringstid samt att undersökningen genomförs under en period som passar skolorna.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienumr.: 431-3587-04
Smålands museums diarienumr.: 110-2004-00543
Uppdragsgivare: Länsstyrelsen i Kronobergs län
Ansvarig institution: Smålands museum
Län: Kronoberg
Kommun: Älmhult
Socken: Stenbrohult
Fastighet: Råshult 2:1
Ekonomiska kartan: 4E5a
Koordinatsystem: RT 03 5 gon V
Typ av undersökning: Arkeologisk förundersökning steg 2
Personal: Martin Hansson (fältarbetsledare), Alexandra Nylén, Anders Kraft, Inger Ernstsson
Fältarbete utfört: 2004.10.14 – 2004.10.29

REFERENSER

Boberg, P. 1943 Redogörelse för utförda restaureringsarbeten. Dnr 4774/43. Bobergs ritningsamling, Smålands museum.

Elfwendahl M 1999 Från skärva till kär. Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala. Almqvist & Wiksell International. Stockholm.

Hansson M & Hansson B 2002 Köksträdgårdens historia. Signum. Lund.

Johansson N 2000 Att minnas i en blomsterkonungs hembygd – en studie av makten bakom Råshults Linnémonument. D-uppsats i historia. Växjö universitet. VT-00. Stencil.

Larsson L-O 1979-81 Småländsk bebyggelsehistoria I. Från vikingatid till Vasatid. 1:2 Allbo härad. Acta Wexionensia. Serie 1. History & Geography 1:2. Utgiven av Högskolan i Växjö.

Lindbladh M 1995 The development and demise of a Medieval forest-meadow system at Linnaeus birthplace in southern Sweden: implications for conservation and forest history. In Vegetation History and Archaeobotany 4:153-160. Springer-Verlag.

Lindberg A M 1988 Om salpetersjuderiet. Stenbrohult i forntid och nutid. Årskrönika för 1986-87. Del XIII.

Lindbladh M & Nilsson S G 1999 Skog och träd i kulturlandskapet. Vegetationshistorien i Stenbrohult utifrån biologiska och historiska arkiv. Svensk Botanisk Tidskrift 93.

Lindell, E. 1922 Råshult Södregård. Svenska Linnésällskapets Årsskrift 1922.

Olsson L 2004 Kritpipor från nordbohuslänska gårdar. I Gårdar från förr. Nordbohuslänska bebyggelsehistoria utifrån arkeologiska undersökningar av tre medeltida gårdar. Red G Lindman. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 56. Stockholm.

Schartau K & Svensgård J 1996 Linnés Råshult. Råshult Södregård 2:1, Stenbrohult socken, Älmhults kommun. Byggnadsvårdsåtgärder. Dokumentation och åtgärdsförslag. Stencil.

Svensgård J u.å. Råshult Södregård. Syneprotokollen. Vad säger de om bebyggelsen på Linnés tid?
Råshult Södregård, Stenbrohult socken. Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Muntlig källa:

Inga Ekwall-Bauer, Hembygdsföreningen Linné.

Michael Michaëlsson, Råshult Södregård.

BILAGOR

Nedan följer beskrivningar över anläggningar och lager i undersökta rutor, följt av en beskrivning av de hand- och maskingrävda schakt som togs upp. Därefter följer en fyndlista. Eftersom i princip inga anläggningar eller konstruktioner avtäcktes i sin helhet har det inte bedömts vara meningsfullt att upprätta någon anläggningslista i rapporten. De olika konstruktioner som framkom är beskrivna i den löpande texten ovan, dessutom är de registrerade i dokumentationssystemet Intrasis inför eventuella kommande fortsatta undersökningar.

BILAGA 1. BESKRIVNINGAR AV SCHAKT OCH RUTOR

Samtliga rutor 1 x 1 m stora.

Ruta 201

Lager: Grästorv, brun mylla (G203, Kontext id 2)

Djup: 0,2 m

Fynd: Keramik

Lager: Stenpackning av 0,1-0,15 m st stenar (G200, Kontext id 3)

Djup: intill 0,15 m

Fynd: Tegel

Lager : Humös sand, något sotig och med inslag av kol, enstaka stenar (G 2002, Kontext id 4)

Djup : 0,15-0,2

Fynd: Järnkniv, kritpipsfrag, tegel

Lager: Rödbrun sandig silt, fläckvis ljus och leraktig (steril) (G 2015, Kontext id 5)

Djup: grävd ca 0,15 m

Beskrivning:

Under grästorven framkom en tät stenpackning vilken tolkas som del av en stensatt gårdsplan. Under stenläggningen ett mörkare sotinblandat lager med flertalet fynd från rutan. Stenläggningen fick kontext id 3. Där under framkom steril jord. Rutan grävd till ca 0,6-0,65 m djup.

Ruta 2418

Lager: Grästorv, humös sand kompakt, inslag av sot och kol (G2432)

Djup: 0,4 m

Fynd: Tegel, bränd lera, glas, keramik, kritpipsfrag

Lager: Syllstensrad (G?)

Lager: Rödbrun siltig sand (steril)

Djup: Grävd ca 0,05 m

Fynd:

Ruta 2429

Lager: Grästorv och humös brun sand, kompakt, inslag av sot och kol (G2431)

Djup: 0,4 m

Fynd: se Ruta 2418

Lager: Syllstensrad (G?) G2431 fanns både över och under syllen

Djup: 0,15

Lager: Rödbrun siltig sand (steril)

Djup: Grävd 0,05 m

Beskrivning:

Rutorna 2418 och 2429 grävdes tillsammans. Under grästorven kom ett humöst sandigt lager med inslag av kol och sot samt en del fynd. I lagrets övre del var fynden helt recenta. Jordlagret var förhållandevis kompakt. På 0,15 m djup påträffades en stenrad i N-S riktning bestående av 0,2-1m stora stenar. Denna tolkades som del i hus 1, sannolikt en mellanvägg. Det humösa och kompakta lagret fortsatte under stenarna. Från ca 0,4 m djup vidtog en rödbrun siltig sand (steril).

Ruta 206

Lager: Grästorv, mylla (G208)

Djup: 0,15 m

Fynd: Glas, keramik

Ruta 211

Lager: Grästorv, brun mylla samt enstaka stenar, 0,1-0,2 m st (G213)

Djup: 0,25-0,3

Fynd: Glas, tegel, keramik

Lager: Rödbrun siltig sand (steril)

Djup: Grävt ca 0,05 m

Beskrivning:

Rutorna 206 och 211 grävdes intill varandra. Under grästorv och humös sand framkom ett antal stenar i schaktets mittparti däribland en större sten, ca 0,8 m stor och några mindre stenar. Oklart om de mindre stenarna vittrat från den större. I anslutning till dessa påträffades ett stenskott stolphål, ca 0,25 m i diam, A2402. Stolphålet var stenskott med bland annat två flata stenar. Fyllningen bestod av brun humös sand. Endast ruta 211 grävdes till steril botten.

Ruta 305

Lager: Grästorv, matjord (G307)

Djup: 0,4 m

Fynd: Mynt, tegel, keramik

Lager: Brunröd siltig sand (steril)

Djup: Grävt 0,2 m

Beskrivning:

Rutan togs upp i den del som var trädgård enligt 1841 års karta. Matjordslagret var tjockare än i övriga rutor. Fynden insamlades i skikt om 0,1 m. Fynd av bland annat ett mynt från 1719.

Ruta 226

Lager: Grästorv, mylla (G228)

Djup: 0,15 m

Fynd: Glas, tegel, keramik

Lager: Stenpackning (G2393)

Djup: 0,2 m

Fynd: Porslin, tegel

Lager: Rödbrun siltig sand (steril)

Djup: Grävt ca 0,15 m

Ruta 221

Lager: Grästorv, mylla, delvis flammig med gul siltig sand (G223)

Djup: 0,15 m

Fynd: keramik, tegel, spik

Lager: Gles stenpackning (G?)

Ruta 214

Lager: Grästorv, mylla, delvis flammig med gul siltig sand (G218)

Djup: 0,15 m

Fynd: Keramik, tegel, glas

Lager: Stenpackning

Beskrivning:

Rutorna 226, 221 och 214 grävdes som ett schakt. Under grästorven framkom en stenpackning, tätast i schaktets norra del (R226) och bestående av 0,1-0,3 m stora stenar (G2393). I övriga rutor kom en relativt gles stenpackning med sten i samma storlek samt några större jordfasta stenar. I södra delen av R 226 fanns också en fläck av ljus lera/silt, ca 0,3 x 0,2 m stor. När leran grävdes ut visade den sig ligga i en skreva av ett större jordfast block. Endast ruta 226 grävd ner till steril botten.

Ruta 251

Lager: Grästorv, brun torvig mylla

Djup: 0,1-0,15 m

Lager: Stenpackning AL2290

Djup:

Ruta 246

Lager: Grästorv, brun torvig mylla (G253)

Djup: 0,05-0,15

Lager: Stenpackning (AL 2284, AL 2290)

Ruta 241

Lager: Grästorv, brun torvig mylla (G243)

Djup: 0,1-0,15 m

Lager: Stenpackning (AL 2278, AL 2284)

Djup: 0,15-0,3 m

Lager: Brun svagt humös lerig silt (G 3742)

Djup: ca 0,2 m

Lager: Rödbrun siltig sand (steril)

Ruta 236

Lager: Grästorv, brun mylla (G238)

Djup: 0,1-0,15 m

Fynd: Järn, porslin, keramik, tegel

Lager: Stenpackning i matjord (AL 2278, G 3736)

Djup: 0,15-0,3 m

Lager: Brun svagt humös lerig mylla, påförd (G 3738)

Djup: 0,2 m

Lager: Rödbrun siltig sand (steril)

Schaktet består av rutorna 236, 246, 241, 236 och 231 (5 x 1 m). Under grästorv och brun torvig mylla framkom stenläggningar. I ruta 231 och 236 bestod denna främst av 0,1-0,3 m stora stenar, majoriteten dock 0,1-0,15 m. Stenläggningarna tolkas som fähusgolv (AL 2278). I ruta 241 och 246 framkom en 1 m bred ”vall” av större stenar i öst-västlig riktning genom schaktet, vilken utgör en eventuell syllstensrad (AL 2284). Norr om denna åter en stenläggning av mindre stenar, ej fullständigt bevarad (i ruta 246 och 251). Denna tolkas som en

eventuell gårdsplan (AL2290). Rutorna 236 och 241 grävdes i botten. AL 2278 var en flerskiktad stenpackning ca 0,2 m tjock. Några tydliga ”golvnivåer” förutom toppen kunde inte urskiljas. Under AL2278 framkom ett ca 0,2 m tjockt lager med svagt humös, lerig mylla. Lagret hade en mycket skarp kant mot sterilen och utgör troligen fyllning i ett urschaktat område. I ruta 236 låg en större sten (0,6 x 0,5 m) som låg i detta lager men som ej gick ner i sterilen, vilket klart indikerar att stenen lagts ner i samband med igenfyllning. AL 2284, den eventuella stensyllen bestod av flera större stenar, 0,5-0,8 m stora med mellanliggande mindre stenar. Klart annorlunda karaktär jämfört med AL 2278 även om det var svårt att se skillnad på fyllningen mellan stenarna.

Ruta 575

Lager: Grästorv, brun torvig mylla (G378)

Djup: 0,1-0,15 m

Lager: Stenläggning

Djup: ej undersökt

Ruta 381

Lager: Grästorv, brun torvig mylla (G383)

Djup: 0,1-0,15 m

Lager: Stenläggning

Djup: ej undersökt

Ruta 2005

Lager: Grästorv, brun torvig mylla (G2007)

Djup: 0,1-0,15 m

Lager: Stenläggning

Djup: ej undersökt

Ruta 2009

Lager: Grästorv, brun grusig mylla (G2011)

Djup: 0,1-0,15 m

Lager: Stenläggning

Djup: ej undersökt

Beskrivning:

Rutorna 575, 381, 2005 och 2009 grävdes som ett schakt (2 x 2 m). Under grästorven påträffades ett torvigt lager med brun mylla. I detta framkom en stenläggning i samtliga rutor utom i ruta 2009. Stenläggningen troligen samma som AL 2278, fähusgolv i hus 2.

Ruta 2297

Lager: Grästorv, mylla (G 2300)

Djup: 0,05 m

Fynd: Glas, flinta

Lager: Stenpackning

Djup: ej undersökt

Ruta 2295

Lager: Grästorv

Djup: 0,05 m

Lager: Stenpackning (G 2299)

Djup: 0,2 m

Lager: Stenpackning (G 2415)

Djup: 0,07-0,3 m

Lager: Brungrå grusig sandig silt, enstaka stenar
Djup: 0,3-0,5 m

Beskrivning:

Ruta 2297 och 2295 grävdes tillsammans som ett schakt (2 x 1 m). Under grästorven påträffades i schaktets norra del en stenpackning bestående av 0,1-0,4 m stora stenar. I mitten av schaktet påträffades en syllstensrad i öst-västlig riktning bestående av stenar i storlek 0,05-0,4. Även söder om syllen framkom en stenpackning bestående av 0,2-0,4 m stora stenar och med ett djup av 0,07-0,3 m. Den norra stenläggningen tolkas som en möjlig stenlagd gård medan stenläggningen söder om syllen sannolikt utgör ett fähusgolv i hus 4. Rutan 2295 grävdes till steril botten.

Ruta 319

Lager: Grästorv, mylla (G 321)
Djup: 0,06
Fynd: Kritpipsfrag, spik

Lager: Stenpackning
Djup: ej undersökt

Beskrivning:

Under grästorven framkom en stenpackning bestående av 0,05-0,4 m stora stenar i rutans norra halva. Stenen utgör sannolikt kanten av golvet i hus 4 där tillhörande stensyll brutits bort.

Ruta 323

Lager: Grästorv, mylla (G 325)
Djup: 0,02-0,15 m
Fynd: Glas, porslin, spik

Lager: Stenrad
Djup: ej undersökt

Beskrivning:

Under grästorven framkom en syllstensrad ingående i hus 4 löpande i nord-sydlig riktning bestående av 0,2-0,4 m stora stenar.

Ruta 310

Lager: Grästorv, brun mylla (G312)
Djup: 0,13 m
Fynd: Fönsterglas

Lager: Stenpackning
Djup: ej undersökt

Ruta 315

Lager: Grästorv, brun mylla (G317)
Djup: 0,13 m

Lager: Stenpackning
Djup: ej undersökt

Beskrivning:

Rutorna 310 och 315 grävdes som ett schakt (2 x 1m). Under grästorven påträffades en stenläggning som täckte ruta 315 samt en tredjedel av ruta 310. Stenläggningen bestod av stenar i storlek 0,1-0,4 m.

Ruta 256

Lager: Grästov, brun mylla (G258)

Djup: 0,15 m

Fynd: Tegel, spik

Lager: Brun mylla blandad m sand, grus och sten (påfört) (G258)

Djup: 0,02-0,1 m

Lager: Brun moig sand med enstaka stenar (G 362)

Djup: 0,02-0,05 m

Fynd: Porslin

Lager: Rödbrunt grus (steril)

Djup: ej undersökt

Beskrivning:

Ruta 256 grävdes till steril botten. I dess nordöstra del påträffades en nedgrävning fylld med sten, AG 3799.

Gropen var ca 0,5 x 0,5 m stor. Den undersöktes ej, eftersom den gick utanför rutan.. Lagren i rutan var endast lite kulturpåverkade.

Ruta 279

Lager: Grästov, torvig svartbrun mylla (G283)

Djup: 0,25 m

Fynd: Tegel, spik, dräneringsrör

Lager: Stenpackning

Djup: ej undersökt

Ruta 270

Lager: Grästov, torvig svartbrun mylla (G274)

Djup: 0,1 m

Lager: Stenpackning

Djup: ej undersökt

Ruta 261

Lager: Grästov, torvig brun mylla (G265)

Djup: 0,1 m

Lager: Stenpackning

Djup: ej undersökt

Ruta 288

Lager: Grästov, torvig brun mylla (G292)

Djup: 0,05-0,15 m

Lager: Stenpackning

Djup: ej undersökt

Ruta 297

Lager: Grästov, mylla (G326)

Djup: 0,1- 0,15 m

Lager: Brungul mylla

Djup: ej undersökt

Beskrivning:

Rutorna 279, 270, 261, 288 och 297 grävdes som ett schakt (5 x 1m) genom hus 5. I rutorna 261, 270, 279

framkom en stenläggning under grästorven, ett golv. I ruta 288 tolkades några kraftiga stenar som en stensyll till huset. I ruta 297 väster om stensyllen framkom ett lager med grusig brungul mylla.

Schaktbeskrivningar:

OS 328

Handgrävt schakt 3 x 0,5 m i nordsydlig riktning på nuvarande Linnéstugans norra gavel. I schaktet fanns tydliga spår efter sentida påverkan via påförda gruslager under grästorven, olika versioner av dagens gångsyta. I schaktets södra del i anslutning till huset framkom en stenläggning som verkade vara parallell med huset. Den bestod av 0,1-0,3 m stora stenar. Stenarna kan ha fungerat som regndal intill huset eller vara rest av en väg- eller gårdsbeläggning, av relativt ungt datum. I schaktets norra del fanns en stenrad i öst-västlig riktning lagt i grus. Steril morän framkom 0,3 m under markytan. Under grästorven fanns ett lager med omrörd brun mylla med lerfläckar, sten, träkol och bränd lera.

OS 2885

Handgrävt schakt 5,4 x 0,4 m stort i öst-västlig riktning på Linnéstugans västra sida. Schaktet grävdes ej helt i botten. Lagrena som framkom var omrörda. Schaktets västra del anslöt till ett par större stenar, troligen rester efter fundamentet till det järnstaket som tidigare omgav monumentet. Intill huset var lagertjockleken upp till 0,45 m. Lagret bestod här av matjord, vilket sannolikt var spår av platsens tidigare funktion som trädgård. Åt väster sjunker terrängen och matjordslagret tunnades ut. Inga spår av någon skapad begränsning av trädgården västerut. Området väster om Linnéstugan kraftigt påverkat av arbeten med att skapa monumentet på 1860-talet.

OS 3484

Maskingrävt schakt i öst-västlig riktning, ca 17 meter långt och 1 meter brett. I schaktet framkom ett stolphål/grop, AS 3493, 0,6 m i diameter och 0,16 m djup. Anläggningens funktion är okänd. I schaktets mellersta del framkom två markfasta stenblock. Utrymmet mellan dessa hade fyllts ut med en stenpackning vilket skapad en vägbeläggning, AV 3506 (se ovan i avsnittet om vägar). Öster om vägbeläggningen bestod lagerföljden av matjord, vilket visar att området odlats.

OS 3726

Maskingrävt schakt i nord-sydlig riktning, ca 4,5 m långt och 1,2 m brett, som grävdes genom terrasskanten på Råshult (för beskrivning se ovan avsnittet om odlingslämningar)

BILAGA 2. MAKROFOSSILANALYS

Råshult Södregård. Växtrester och miljö via jordprov från en källa.

Det tillsända provet, ca två liter, bestod av en vattenmättad siltig sand med högt organiskt innehåll. Provet preparerades med en kombination av slammings- och flotationsteknik. Ingen särskild flotationsapparat har utnyttjats. Sikt med 0,25 mm's maskvidd har använts. Proverna har studerats under mikroskop i 6,7-40 gångers förstoring. Sedvanlig bestämmingslitteratur och fröreferenser har utnyttjats. Provet var taget i en överfördjupad och skodd källa som antas ha varit i bruk under 16 och/eller 1700-talen. Målsättningen med analysen var att kasta ljus över den närmaste vegetationsmiljön, markanvändningen och agrar ekonomi.

Utöver bestämbara växtrester innehöll provet väl bevarade rester av dagmaskkockonger; myror och skalbaggar; mosstammar med blad som ännu var gröna av klorofyll samt snigelskal. Dessutom noterades enstaka tegelfragment samt cirka 0,5 gram träkol. Träkolet representerades till övervägande del av barrved. Dessa djur och växtrester har sannolikt hamnat i källan på naturlig väg, medan tegel och träkol har deponerats av människor.

Av odlade växter hittades två kärnor av skalkorn (*Hordeum vulgare* var. *vulgare*). Dessa kärnor var de enda frön i materialet som var förkolnade.

Ett stort antal fragment av frön av hallon (*Rubus idaeus*) vittnar antingen om insamling av vilda hallon eller hallonbuskar invid husknuten. De sammantagna fragmenten motsvarar ungefär 50 hela frön. Dessa hallonfrön var sönderdelade och eroderade på ett säreget vis. Jag kan inte vederlägga det, men jag funderar på om fröna har passerat genom ett eller annat matsmältningssystem. Jag saknar tyvärr referenser som har förbehandlats på dylikt vis.

Träd från omgivningen återfanns i form av fem frön av björk samt en hanblomma av al.

Ett frö av fryle, sannolikt knippfryle (*Luzula cf. campestris*) återspeglar torr, öppen mark som gräsmatta eller betesmark. Ett frö av vartdera våtarv (*Stellaria media*) och brännässla (*Urtica dioica*) samt fem frön av mälla (*Chenopodium* sp.) pekar snarare mot frisk eller fuktig och näringsrik mark. Det fanns även ett frö av en starrväxt. Detta mångformiga släkte representerar många arter vars frön kan vara svåra att artbestämma. Fröet från källan är sannolikt av en av arterna skärmstarr, plattstarr eller gråstarr (*Carex remota/C. distica/C. canescens*). De två första återfinns på fuktig näringsrik mark medan den senare växer på våt torvmark. Slutligen hittades ett gräsfrö som på grund av att det var så anlupet inte kunde bestämmas närmare än att troligen tillhöra gröe-släktet (cf. *Poa* spp.). Detta släkte är i Småland representerat av ett dussintal arter med skilda betingelsekrav och lämnar därför ingen slutsats i detta sammanhang.

Sammanfattning: Växtresterna visar på odling av korn och de förkolnade kärnorna talar om närvaron av husets härd eller ugn. Hallon har plockats i det vilda eller från buskar invid gården. En gissning är att kärnorna har passerat mag-tarmkanalen på människa eller djur. Björk har vuxit i källans närhet och även al, som säkerligen stod inom de närmsta meterna. Ett flertal växtarter pekar mot en öppen, frisk eller fuktig och näringsrik mark. Jag föreställer mig att källan har befunnit sig på nära avstånd till gården, på inmark. Enstaka fynd vittnar även om torrare mark. Jag tror att de flesta växterna, utom korn och björk, härrör från ett område mindre än tio meter från källan. Björkfrön sprids ganska långt och kan ha sitt ursprung inom hundra meter eller så. De två kornkärnorna måste rimligen ha transporterats (städats ut?) från en närliggande bostad, tillsammans med tegelfragmenten och träkol. Fynden skvallrar alltså om en avfallsaspekt, representerat av hushållsstädning och - mycket hypotetiskt – avföring.

2004-11-30
Mats Regnell
08-164809

BILAGA 3. FYNDLISTOR

SUBCLASS	ID	FYNDNUMMER	MATERIAL	SAKORD	VIKT G	FRAGMENTER
Bränt ben	100007.00000	5.00000	Ben	Avfall	1	1 Fragment

SUBCLASS	ID	FYNDNUMMER	MATERIAL	SAKORD	VIKT G	ANMÄRKNING
Bränd lera	100014.00000	12.00000	Bränd lera		1	2
Bränd lera	100045.00000	42.00000	Bränd lera	Tegel	5	2 kastade
Bränd lera	100049.00000	46.00000	Bränd lera	Tegel	3	1 kastad
Bränd lera	100051.00000	48.00000	Bränd lera	Tegel	11	2 kastade
Bränd lera	100056.00000	53.00000	Bränd lera	Tegel	17	2 kastade
Bränd lera	100063.00000	60.00000	Bränd lera	Tegel	6	3 kastade
Bränd lera	100092.00000	89.00000	Bränd lera	Tegel	7	2 kastade
Bränd lera	100110.00000	106.00000	Bränd lera	Tegel	375	4 kastade, sentida

SUBCLASS	ID	FYNDNUMMER	MATERIAL	SAKORD	VIKT G	ANTAL	FRAGMENTER
Keramik	100006.00000	4.00000	Keramik	Kritpipa	1	1	1 Fragment

SUBCLASS	FYNDNUMMER	MATERIAL	SAKORD	VIKT G	ANMÄRKNING
Obränt ben	26.00000	Ben	Avfall	11	1 kastat

SUBCLASS	ID	FYNDNUMMER	MATERIAL	SAKORD	VIKT G	ANTAL	ANMÄRKNING
Glas	100003.00000	1.00000	Glas	Flaska	16	2	Fragment
Glas	100010.00000	8.00000	Glas	Fönsterglas	1	2	Fragment
Glas	100022.00000	19.00000	Glas	Flaska	4	1	Fragment
Glas	100023.00000	20.00000	Glas	Fönsterglas	3	2	Fragment
Glas	100028.00000	25.00000	Glas	Flaska	1	1	Fragment
Glas	100038.00000	35.00000	Glas	Fönsterglas	1	1	Fragment
Glas	100040.00000	37.00000	Glas	Butelj	100	1	Fragment Bottendel
Glas	100048.00000	45.00000	Glas	Flaska	4	1	Fragment
Glas	100055.00000	52.00000	Glas	Flaska	2	1	Fragment
Glas	100061.00000	58.00000	Glas	Flaska	12	2	Fragment
Glas	100062.00000	59.00000	Glas	Kårl	3	1	Fragment
Glas	100070.00000	67.00000	Glas	Butelj	11	2	Fragment
Glas	100077.00000	74.00000	Glas		5	3	1 fot till glas?, 1 fönsterglas
Glas	100079.00000	76.00000	Glas	Flaska	95	1	Fragment botten
Glas	100082.00000	79.00000	Glas	Flaska	65	2	Fragment bottendelar
Glas	100084.00000	81.00000	Glas	Flaska	9	5	Fragment
Glas	100087.00000	84.00000	Glas		5	1	Fragment fat
Glas	100088.00000	85.00000	Glas	Flaska	11	4	Fragment
Glas	100091.00000	88.00000	Glas	Fönsterglas	6	1	
Glas	100097.00000	93.00000	Glas	Butelj	7	1	Fragment
Glas	100099.00000	95.00000	Glas	Butelj	2	2	Fragment

CLASS	SUBCLASS	ID	FYNDNUMMER	MATERIAL	SAKORD	VIKT G	ANTAL	ANMÄRKNING
Fynd	Järn	100005.00000	3.00000	Järn	Spik	5	1	Kastad
Fynd	Järn	100017.00000	14.00000	Järn	Spik	3	3	kastade
Fynd	Järn	100026.00000	23.00000	Järn	Spik	8	1	kastad
Fynd	Järn	100034.00000	31.00000	Järn	Spik	2	1	kastad
Fynd	Järn	100037.00000	34.00000	Järn	Spik	6	2	Fragment kastade
Fynd	Järn	100043.00000	40.00000	Järn	Spik	32	5	kastade
Fynd	Järn	100066.00000	63.00000	Järn	Spik	28	1	kastad, längd ca 15 cm
Fynd	Järn	100067.00000	64.00000	Järn	Nitplatta	2	1	Fragment kastad
Fynd	Järn	100071.00000	68.00000	Järn	Spik	12	1	Intakt kastad
Fynd	Järn	100093.00000	90.00000	Järn	Spik	10	1	Intakt längd 8 cm, kastad
Fynd	Järn	100104.00000	100.00000	Järn	Beslag	16	1	Fragment
Fynd	Järn	100105.00000	101.00000	Järn	Spik	21	2	Intakt 7,5 respektive 5,5 cm långa, kastade
Fynd	Järn	100106.00000	102.00000	Järn	Kniv	96	1	Intakt 20,5 cm lång
Fynd	Järn	100107.00000	103.00000	Järn	Föremål	21	1	
Fynd	Järn	100108.00000	104.00000	Järn	Föremål	151	1	bultlås??
Fynd	Järn	100109.00000	105.00000	Järn	Spik	58	9	kastade, recenta

SUBCLASS	ID	FYNDNR	MATERIAL	SAKORD	VIKT	ANTAL	
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100004.00000	2.00000	Keramik	Rödgoods	2	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100008.00000	6.00000	Keramik	Rödgoods	7	5	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100009.00000	7.00000	Keramik	Porslin	11	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100011.00000	9.00000	Keramik	Rödgoods	49	9	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100012.00000	10.00000	Keramik	Rödgoods	1	1	
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100013.00000	11.00000	Keramik	Fajans	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100015.00000	13.00000	Keramik	Rödgoods	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100018.00000	15.00000	Keramik	Rödgoods	3	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100019.00000	16.00000	Keramik	Fajans	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100020.00000	17.00000	Keramik	Porslin	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100021.00000	18.00000	Keramik	Rödgoods	6	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100024.00000	21.00000	Keramik	Rödgoods	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100025.00000	22.00000	Keramik	Porslin	2	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100027.00000	24.00000	Keramik	Fajans	2	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100030.00000	27.00000	Keramik	Rödgoods	8	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100031.00000	28.00000	Keramik	Fajans	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100032.00000	29.00000	Keramik	Fajans	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100033.00000	30.00000	Keramik	Rödgoods	9	4	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100035.00000	32.00000	Keramik	Rödgoods	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100036.00000	33.00000	Keramik	Kritpipa	2	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100041.00000	38.00000	Keramik	Fajans	2	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100042.00000	39.00000	Keramik	Porslin	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100047.00000	44.00000	Keramik	Fajans	3	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100050.00000	47.00000	Keramik	Porslin	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100052.00000	49.00000	Keramik	Trebensgryta	18	1	
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100053.00000	50.00000	Keramik	Fat	23	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100054.00000	51.00000	Keramik	Rödgoods	8	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100057.00000	54.00000	Keramik	Trebensgryta	20	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100058.00000	55.00000	Keramik	Rödgoods	2	3	Fragment

Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100059.00000	56.00000	Keramik	Rödgoods	9	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100060.00000	57.00000	Keramik	Porslin	7	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100064.00000	61.00000	Keramik	Rödgoods	3	4	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100065.00000	62.00000	Keramik	Rödgoods	7	6	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100068.00000	65.00000	Keramik	Porslin	2	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100069.00000	66.00000	Keramik	Rödgoods	18	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100072.00000	69.00000	Keramik	Porslin	2	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100073.00000	70.00000	Keramik	Fajans	6	6	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100074.00000	71.00000	Keramik	Rödgoods	5	4	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100075.00000	72.00000	Keramik	Rödgoods	16	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100076.00000	73.00000	Keramik	Fat	24	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100078.00000	75.00000	Keramik	Rödgoods	1	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100080.00000	77.00000	Keramik	Kritpipa	2	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100081.00000	78.00000	Keramik	Rödgoods	3	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100083.00000	80.00000	Keramik	Rödgoods	28	4	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100085.00000	82.00000	Keramik	Porslin	4	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100086.00000	83.00000	Keramik	Rödgoods	111	10	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100090.00000	87.00000	Keramik	Fat	16	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100095.00000	91.00000	Keramik	Rödgoods	10	3	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100096.00000	92.00000	Keramik	Porslin	2	5	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100098.00000	94.00000	Keramik	Rödgoods	4	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100101.00000	97.00000	Keramik	Rödgoods	3	1	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100102.00000	98.00000	Keramik	Rödgoods	7	2	Fragment
Kärl Senmedeltida och efterreformatoriska	100103.00000	99.00000	Keramik	Fajans	2	1	Fragment